

✓ 316.568

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
DUNÁNTÚLI TUDOMÁNYOS INTÉZET

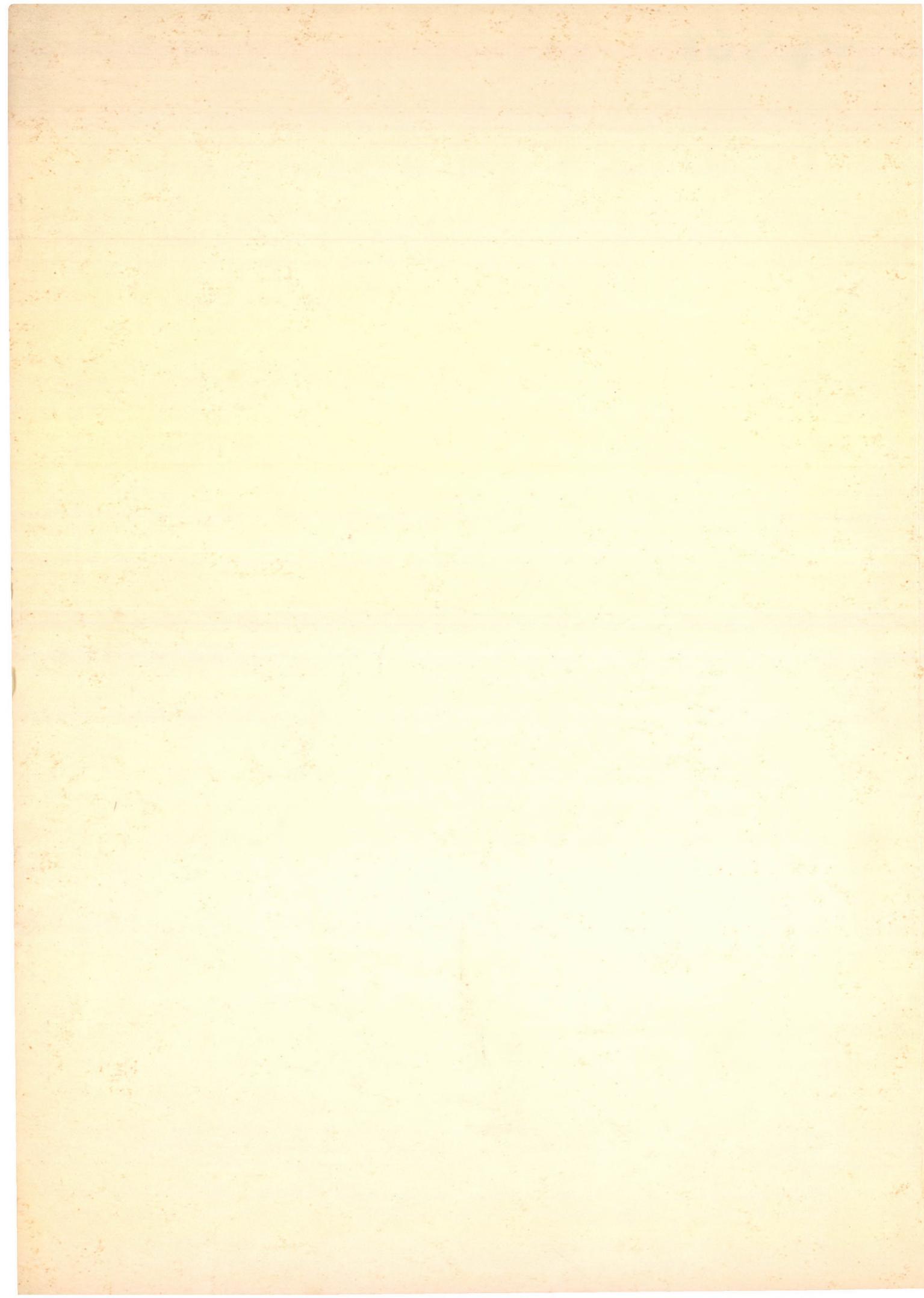
KÖZLEMÉNYEK

23.

**A sásdi járás iparának
néhány sajátossága**

ÍRTA
ERDŐSI FERENC

PÉCS, 1976

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
DUNÁNTULI TUDOMÁNYOS INTÉZET

KÖZLEMÉNYEK

23.

A SÁSDI JÁRÁS IPARÁNAK NÉHÁNY SAJÁTOSSÁGA

Irta:

ERDŐSI FERENC

Pécs, 1976

KIADTA
A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
DUNÁNTULI TUDOMÁNYOS INTÉZETE

Lektorálta:

GERTIG BÉLA
tanszékvezető főiskolai tanár

SZILÁRD JENŐ
a földrajztudományok kandidátusa

ZALA GYÖRGY
a földrajztudományok kandidátusa

Belső szerkesztő:

LOVÁSZ GYÖRGY
intézeti igazgatóhelyettes
a földrajztudományok kandidátusa

Felelős kiadó: Bihari Ottó, az MTA Dunántuli Tudományos
Intézet igazgatója

Készült 200 példányban a Pécsi Szikra Nyomda II. sz.
üzemegységében 76. 7207.

Felelős vezető Melles Rezső igazgató

TARTALOMJEGYZÉK

	oldal
I. Szocialista ipar.....	1
I.1. Telepítő tényezők	3
I.2. Ágazati struktúra.....	7
I.3. Területi elhelyezkedés.....	9
I.4. Területi kapcsolatok.....	11
I.5. Iparfejlesztés a IV.ötéves tervben..	33
II. Kömlő ipari üzemének ingázási vonzáskör- zete.....	35
III. Magánkisipar.....	39

I. Szocialista ipar

Vizsgált területünk nem lévén közigazgatási egység, felöleli a tulajdonképpeni sásdi járást és az annak peremébe beékelődő Komló városát. E két területegység ipar-földrajzi karaktere, fejlettsége alapvetően különböző, de ugyanakkor szerves termelési-értékesítési kapcsolatban is áll egymással. A tulajdonképpeni sásdi járás elmaradott agrárterületét, apró településeit elkerülte a kapitalista iparosítás, mindössze keleti szegélyén, Szászvár térségében az észak-mecseki szénmedence kiaknázásának megindulásával bontakozott ki a dél-dunántuli jelentőségű bányászat. Egyebütt a gyáripart csupán néhány helyi jelentőségű téglagyár, kőbánya, mészégető és malom képviselte. Ezen a helyzetképen bizonyos, de nem alapvető változást csak az utóbbi 8-10 év tudatos iparfejlesztése hozott. Jelenleg Baranya megye öt járása közül - a foglalkoztattak száma alapján - a sásdinak még meg kell elégednie a harmadik hellyel, ha pedig a sorrend megállapításánál eltekintünk a járási székhelyektől, akkor még hátrányosabbnak látjuk megyénk e legészakibb területének helyzetét.

Az előbbieken vázolt helyzetképpel szemben a századfordulótól bányásztelepüléssé előlépő, majd a felszabadulás utáni extenzív iparfejlesztés egyik fókuszaként gyors ütemben országos jelentőségű bányavárossá kiépített Komló a megye legegységesebb bányász-ipari települése. Komló

számára viszont éppen a sásdi járás munkaerőfeleslege jelentette a munkaerő-pótlás elsőrangú bázisát. Az 1950-es évek végétől a két terület közötti gazdasági szimbiózis visszacsatlakozó ágaként főként a járás keleti része számára a város ingázással elérhető munkahely, illetve bevásárlási centrum funkciója erősödött meg, míg a járás székhelye, Sásd még ma is mindenekelőtt adminisztratív centrumként látogatott.

A járások és központjaik közötti nagyfokú ipari fejlettségbeli különbség egyébként általánosnak mondható Baranyában. Szigetvár e vonatkozásban pl. szélsőséges példaként is idézhető, ti. járásában egyetlen, a szocialista iparhoz sorolható üzem sincs, míg e város a maga nagyságrendjét tekintve - az országos jelentőségű Üzemei által - erősen iparosodott.

Komplex vizsgálati területünk /a továbbiakban járás/ iparosodottságának szintjét legcélszerűbb a megyei átlaghoz viszonyítva lemérni. E szerint a megye lakosságának csupán 15,3 %-át magáénak mondó járás és Komló területén él a megye iparban foglalkoztatott dolgozóinak 20,9 %-a. Más mérőszámmal vizsgálva e kérdést, hasonló eredményt kapunk, így pl. a 10 000 lakosra jutó iparban foglalkoztatottak száma 2.095 fő, az országos vidéki átlagnál /1390 fő/ jobban iparosodott Baranya megye 1527 főjével szemben.

Amennyiben viszont az ipar állóeszközértéke, a hajtóerő, vagy akár a felhasznált villamosenergia mennyisége

alapján állapítjuk meg a járás részesezését, úgy még alacsonyabb százalékos arányt kapunk. A járás iparának ez a vonása csupán az utóbbi évtizedben történt könnyűipar telepítés eredménye, korábban amikor az energia- és eszközigényes bányászat volt domináns, a százalékos részesezését az 1. táblázatban közöltekénél jóval magasabb értékek jellemezték.

További jellegzetessége vizsgált területünk iparának, hogy az itt működő telephelyeknek csak kisebbik része tartozik szervezetileg a járásban székelő vállalatokhoz, jelentős részük valamelyik budapesti, pécsi, ill. szék-szárdi székhelyű vállalat fióküzeme. Ezért a 2. táblázatban közölt, a Baranya megyei Statisztikai Évkönyvből átvett alapadatok alapján nem lenne helyes arra a következtetésre jutni, hogy a járás ipara koncentrált, azon az alapon, hogy igen kevés vállalatban tömörülnek a foglalkoztatottak. Ez a jelenség szignifikánsan az elmaradott területek munkaerejét gyors ütemben igénybe vevő decentralizáció iparfejlesztésnek a jellegzetessége.

I.1. Telepítő tényezők

A következőkben vázlatos képet adunk a jelenlegi ágazatok kibontakozásának konkrét indokairól, az egyes üzemek megjelenését meghatározó telepítő tényezőkről. - A járás régebbi keletű ipari üzemeinek tulnyomó része nyersanyag orientációju, ezért megtelepedésüket a helyi nyers-

anyag /mindenekelőtt ásványkincs/ tette lehetővé. Komló, Szászvár szénbányáinak, a komlói andezitbányának nemcsak makrolokációjában, hanem az aknák illetve a bányaudvarok pontos helyének egykori megállapításában, tehát mikrolokációjában is a földtani körülmények voltak determinán-
sak. Mivel az itteni szénbányászat jóval régebbi keletű a vasúthálózat kialakulásánál, sőt azt legtöbbször még az első nagyüzemi bányák létrejötte is megelőzte, ezért a közlekedési pályák telepítő szerepét nem lehet kimutat-
ni az üzemek telephelyválasztásában. Sem az 1873-ban megnyitott Dombóvár-Bátaszék, sem az 1882-ben elkészült Dombóvár-Szentlőrinc vonalak mentén nem fejlődtek olyan mértékben a települések, hogy azok megfelelő bázisul szolgáltak volna az iparosodásnak. A Bakóca-Komló /1898-ban épült/ pálya mint szénszállítás lebonyolítására hivatott célvasút, pedig egyenesen következménye volt a bányászatnak. E szerint tehát a közlekedési hálózat legfeljebb mint motiváló tényező járult hozzá az ipar területi strukturájának létrejöttéhez, lehetőséget teremtve a bányatermékeknek mint nagytömegű anyagoknak az olcsóbb szállításához, meggyorsította a pályák közeli bányák fejlődését. Utóbbi megállapításunk érvényes az 1920-as évek elején meginduló komlói andezitbányászatra is. Sem a szén, sem a kőbányászat nem lelhetett piacot a telephelyek közelében, tehát nem volt közömbös számukra a szállítás lehetősége. Mégis, még a komlói andezit kőbánya telepítésénél sem vitatható a nagyon is konkrét lokációt lehetővé tevő

földtani szituáció prioritása /a Mecsekben itt volt az egyetlen andezitelőfordulás/, a kedvező szállítási körülményt csak mint járulékos tényezőt ismerhetjük el. A többször bővített, városközponti fekvésű komlói erőmű esetében /a város lakóira nézve szerencsétlen/ mikrolokáció az energiaforrásnak a szénbányával való szoros kapcsolatára utal. A földtani lehetőségek által megszabott kereteken belül a felszabadulás előtt a helyi fogyasztópiacra csupán a téglagyárakat, valamint más megmondások alapján a malmokat alapozták, bár jelenleg a sásdi téglagyár elsősorban távolabbi területeken értékesíti hazai viszonylatban kiváló és speciálisként értékelhető üreges termékeit, különösen a blokkteglát.

Gazdaságfejlődésünknek csupán a felszabadulás utáni korszakában, ezen belül is az utóbbi évtizedben lépett elő meghatározó tényezővé új ipartelepeink létesítésekor a mezőgazdaság szocialista átalakulása nyomán feleslegessé vált munkaerő. Ugyancsak jelentősen bővítette abszolút mértékben az ipar munkaerőbázisát a nők, főként a bányászfeleségek munkába állási igénye, néhány évvel ezelőtt /különösen Szászvár térségében/ pedig viszonylag rövid ideig tartó munkaerő kínálat jelentkezett a bányászat volumenének stagnálása, illetve átmeneti visszaesése miatt. A fővárosi üzemek részleges vidékre telepítési kényszere szociálpolitikai megfontolások, legújabbán pedig még a vidéki iparvárosokban is krónikussá vált munkaerőhiány eredményezték a munkaerő orientációju könnyűipari üzemek /a "Május 1" komlói ruhagyára, a "Carbon" vegyes

profilu cipő- ruha- és butorgyára, a műszőrmegyár stb./
életre hívását. Jelenleg a tanácsok munkaügyi csoportjai-
nak nyilvántartása szerint megszűnt az elhelyezkedési
gond, sőt egyes üzemekben munkaerőhiány jelentkezik. Ere-
detileg Komló bányáinak idomkő ellátását és a város épít-
kezéseit szolgálta az ötvenes években még helyi jelentő-
ségű betonüzem, amely a betonáru ipar országosan végbe-
ment specializálódása, valamint az intenzív szénbánya-
fejlesztés megszűnése után egyre jobban elvesztette ter-
melési és értékesítési kapcsolatát környékével, az 1970-es
évek elejéig termékeinek legnagyobb részét az ország min-
den részébe, túl nagy távolságra szállította. A modern,
gépesített mezőgazdasági vertikumok ma már nem nélkülöz-
hetik a mezőgazdasági géppark korszerű javítását, amire
hazánkban az állami gépjavító állomások hivatottak. Mágocs-
nak az e kategóriába tartozó gépjavító üzeme /eredetileg
gép- és traktorállomás/ az egykori területi egységek sze-
rinti szervezési megfontolások alapján települt. /A Mecsek
É-i előtere termékeny halomvidékének egyik legjelentősebb
községe Mágocs, amely a térségében egykor elhelyezkedő
nagybirtokok révén szakemberekkel is rendelkezett a gép-
javító tevékenység részére, amely a mezőgazdaság számára
tulajdonképpen szolgáltató-iparnak minősül./ Komló fejlő-
désével, az életszinvonal emelkedésével együttjáró igény-
növekedés következtében számos szolgáltatóipari üzem te-
lepedett meg a városban, valamint néhány nagyobb községben.

I.2. Ágazati struktúra

Amint az előző fejezetből kiderült, a járás régebbi keletü üzemei jórészt a kitermelő-iparhoz, a tágabb értelemben vett nehéziparhoz tartoznak, míg az újabbak közül a legtöbb könnyűipari /3. táblázat/. Az ágazati struktúra részletesebb kutatása azért szükséges, mert eredményeiből következtetéseket vonhatunk le a gazdasági erőforrások kiaknázottságának jelenlegi méretéről, a munkaerőgazdálkodásról, és javaslatot tehetünk a helyes ágazati arányok kialakítására.

A közölt adatokból kiderül, hogy a nehézipar egyoldalúsága még távolról sem szűnt meg, hiszen a foglalkoztatottak számarányát tekintve is jóval meghaladja a 80 %-ot, ha pedig a bruttó termelési értékarányokra alapoznánk értékelésünket, a termelékenyebb nehézipar uralkodó szerepét még kifejezettebben bizonyíthatnánk. Nem szorul igazolásra, hogy a komlói hőerőmű jelentősége a termelt értéket tekintve messze meghaladja az igazán jelentéktelen mezőgazdasági és élelmiszeripart, sőt az építőanyagipar valódi gazdasági súlya /az országos jelentőségű andezitbánya és a betonelem üzem révén/ messze felülmúlja a sok élőmunkát igénylő gép- és elektrotechnikai ipart. Ha viszont a nemek szerinti munkaerőigény értékelését végezzük, akkor a foglalkoztatottak szerinti ágazati arányokra /4. táblázat/ alapozhatjuk megállapításunkat.

A terület sajátossága, hogy a foglalkoztatott nők aránya jóval alacsonyabb a megyei átlagnál, valamint az is, hogy ugyanakkor a könnyű- és szolgáltató-iparon kívül

a női dolgozók a gép- és elektrotechnikai iparban is túlsúlyban vannak. Amikor ugyanis feldolgozóipari üzemek létesültek, a bányászasszonyok, a nők a kereseti lehetőség megragadása érdekében hajlandók voltak munkát vállalni az országos viszonylatban inkább férfi munkaerővel dolgozó üzemekben is. Másfelől azt is számításba kell venni a különleges jelenség értékelésénél, hogy férfi munkásokat nem is tudtak elegendő számban toborozni a bányáknál kevésbé jól fizető új ipari létesítmények. A járás természeti-gazdasági adottságainak számbavételekor és az ország gazdasági fejlődési trendjének figyelembe vételével megállapíthatjuk, hogy a jelenlegi ipari struktúra szükségszerűen megváltozik. Ha lassan is, de csökken a szerepe a szénbányászatnak és az elektromos energiatermelésnek, nem növekszik az építőanyagipar súlya, viszont nagy lehetőségek állanak még az élelmiszeripar és szolgáltatóipar előtt, míg a gép-, valamint a könnyűipar mérsékelt fejlődésével viszonylagos súlyuk, részesedésük jövőbeni növekedése kívánatos. Az élelmiszeripar erőteljesebb ütemű fejlesztését nemcsak Komló jobb élelmiszerellátása /mindenekelőtt a környékbéli forrásokból való/ kielégítésének igénye indokolja, hanem a járás hegy- és dombvidéki részének hagyományosan fejlett szarvasmarha tenyésztése tejfeldolgozó-ipart, az északi gazdag növénytermelő terület pedig egyéb élelmiszeripart igényel a termelőhelyen kibontakoztatható magas termelékenységű, vertikális üzemszervezésű agroindustriális termelés érdekében. A könnyű-

iparon belüli helyzetét tekintve jelenleg még nincs arányban sem a járás erdősültségével, sem a fakitermeléssel a fafeldolgozó- és butoripar.

I.3. Területi elhelyezkedés

A szocialista ipar a járás területén térben erősen koncentrált, lényegében hét településen /Komlón, Sásdon, Szászváron, Alsómocsoládon, Mágocson, Baranyajenőn és Vásárosdombón/ helyezkedik el, ha eltekintünk az e szektorhoz tartozó szolgáltatóipar két településen /Tormáson és Csikóstöttösön/ egy-egy fővel, és az mgtsz keretekben működő 2 kőbánya 3-3 fővel való képviselőletétől. Komló kiemelkedő szerepét nemcsak a terület összes ipari dolgozóiból való igen magas /89,3 %/ részesedése, hanem iparának viszonylagos sokoldalúsága is jelzi. Iparágai közül országos jelentőségű a dolgozó lakosságnak még mindig közel 3/4-ét foglalkoztató szén- és kőbányászat, valamint a kutató-furó tevékenység, amelyeknek a település az átlagon felüli ütemben történt várossá fejlesztését és több járáson kívüli centrummal /főként Dunaujvárossal és Pécscei/ való gazdasági kapcsolatainak kiépítését köszönheti. Az elektromos energiaipart jelenleg mindössze az egyetlen kiskapacitású, egyre inkább fűtőközponttá alakuló erőmű képviseli, amely a terület, főként a bányászat által támasztott magas áramigényének mindössze tört részét képes kielégíteni, tehát kizárólag helyi jelentőségű. Jóval nagyobb, a járás határain kívüli területre sugárzódik a be-

tonelem-, ruházati- és cipőkonfekció-, valamint a butor és gépipar gazdasági hatása a multilaterális termelési-értékesítési kapcsolatokon keresztül, viszont a Bm. Szerelőipari és Szolgáltató V., továbbá a Villamosipari és Gépjavító KTSz műhelyei, a sütőde, a műjégüzem és még néhány kisebb - kifejezetten a lakosság felé szolgáltatást végző - műhely /cipész, szabó, órás/ tevékenysége rendszerint a járásra korlátozódik.

Komlótól ugyan több fokozattal lemaradva, de a szénbánya jóvoltából a viszonylagos második helyet Szászvár foglalja el az ipari települések közül /1. ábra/. A bánya egymagában az iparban foglalkoztatottak 89,2 %-át köti le. Szászvár iparának egyoldalúságát mi sem bizonyítja jobban, mint hogy a feldolgozó-ipart mindössze egy lakatos és egy faipari műhely képviseli. Sásd, a járásszékhely, pillanatnyilag meg kell hogy elégedjen a harmadik hellyel, bár ágazati strukturája összetettebb, mint Szászváré. Téglagyára, butor-, "Kontakta" és takarmánykeverő Üzeme, műanyag fröccsöntődéje a területi munkamegosztás eredményeképpen bekapcsolja a községet a távolabbi területek áruellátásába is, míg szeszfőzdéi, szikvizüzemei és szolgáltató műhelyei csak közvetlen környéke vonatkozó igényeit elégítik ki. Mágocs, Alsómocsolád mindössze egy-egy, a legjobb indulattal is csak járási jelentőségűnek minősíthető üzemmel /mezőgazdasági gépjavító, illetve téglagyár/, Vásárosdombó és Baranya-jenő pedig még az előbbinél is kisebb, de országos piacra dolgozó ipartelepekkel /szinesfém-öntőde, műanyagfel-

dolgozó/ rendelkezik.

I.4. Területi kapcsolatok

Az egyes ipartelepek termelésük során különböző mennyiségű energiát, fűtőanyagot, nyersanyagot és segédanyagot használnak, illetve dolgoznak fel termékeik előállításához. Ezeket a szükséges anyagokat részben távoli területekről szerzik be, de termékeik számára piacot is legtöbbször a járáson kívül találnak.

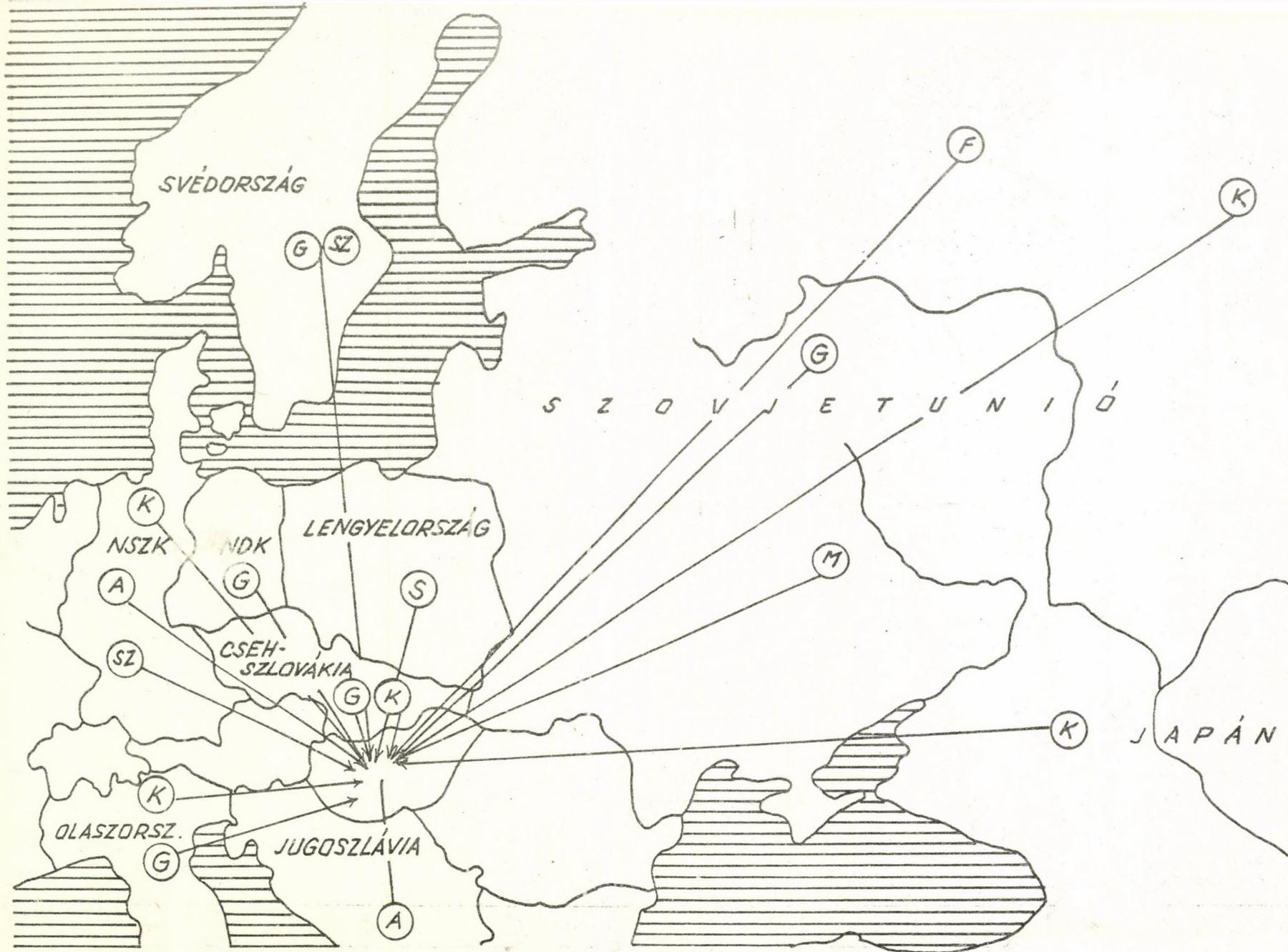
A behozott nyersanyagok mennyiségénél a bányászat révén jóval nagyobb a kiszállított anyagok tömege. Vagyis, területünk iparának anyagmérlege igen erősen pozitív előjelű, aktív. Ez a körülmény vállalati, de még inkább népgazdasági szinten emeli a szállítási költségeket, mivel a területről kifelé indított minden 10 rakott vagonból visszafelé 8-9 üresen jön újabb rakomány felvételéért. A kitermelő iparágak - mint amilyen a szén- és kőbányászat, továbbá a téglaiipar - anyagmérlege a legaktívabb és egyúttal ezeknek a termékei jutnak el a legnagyobb tömegben a járás határain kívül. Ezek, az ország egyéb vidékein is előállított termékek nagy tömegük miatt a legkevésbé szóródnak szét az országban, és viszonylag a legszűkebb, legélesebben lehatárolt értékesítési területre jutnak el. Nem mondható el ugyanez az újdonsült könnyűipari üzemekről, amelyek az ország legkülönbözőbb vidékeiről /sőt külföldről/ kapják nyersanyagukat, de termékeik többsége is - az áruválaszték bővítését elősegítve - az ország

csaknem minden járásába eljut, vagyis piacterületük erősen diszpergált. A következőkben iparáganként ismertetjük és értékeljük a fontosabb termelési-szállítási területi kapcsolatokat.

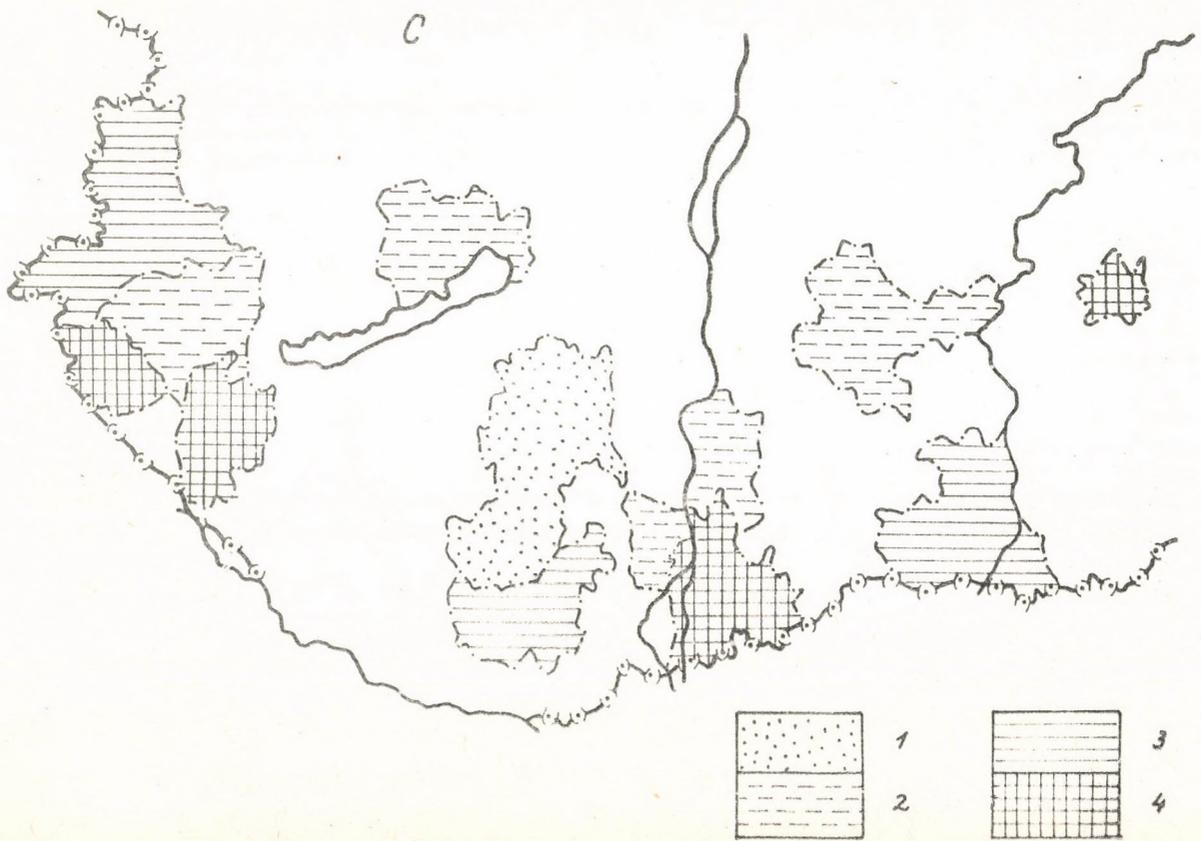
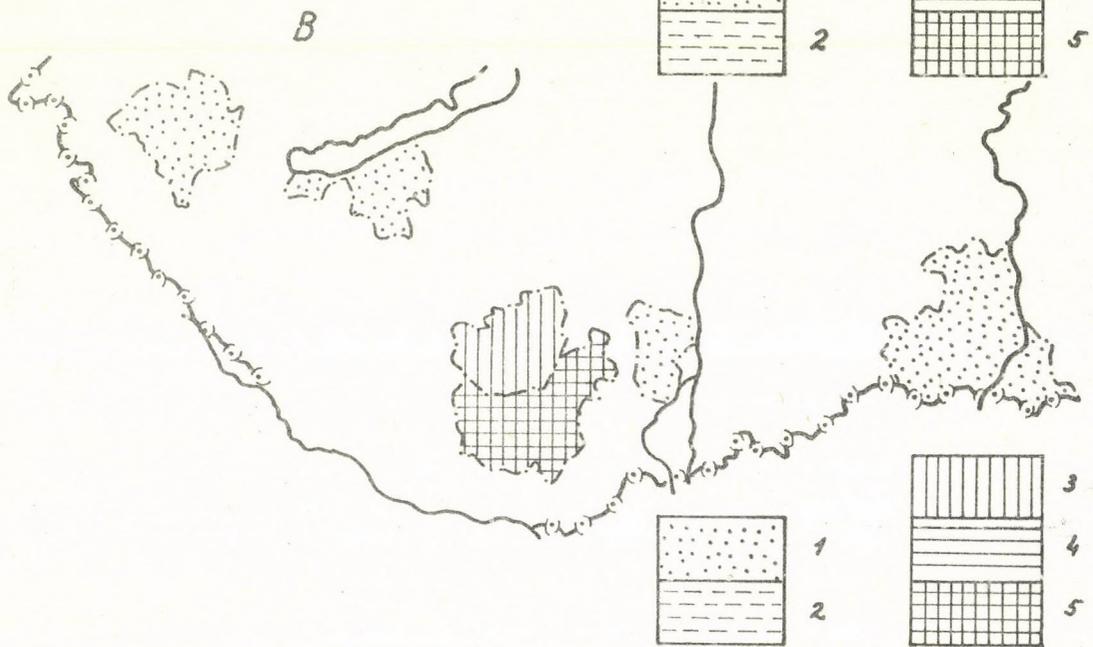
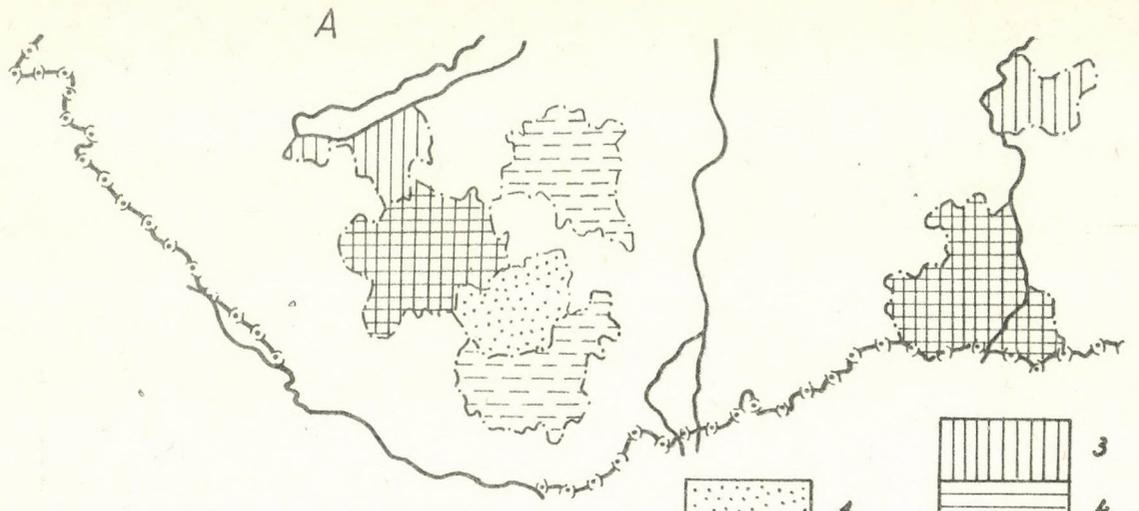
A szénbányászat mint kitermelő iparág ugyan természeténél fogva nem használ fel nyersanyagokat, de a mélyszinti fejtések biztosítása, fenntartása, a szállítás, továbbá a dolgozók épségének-egészségének védelme igen sokféle és nagymennyiségű segédanyagot igényel. Ahogy az utóbbi években korszerűbb vágat- és fejtésbiztosítási módok terjednek el, úgy csökken az ácsolatfa és növekszik a betonelemek, illetve acéltámok jelentősége. Ennél fogva a legnagyobb tömegű vágat- és fejtésbiztosító anyagok beszerzési forrásainak mind arányában, mind helyében, eltolódás áll elő. Korábban főként külföldi - magashegységi vagy északi fekvésű, kiterjedt fenyőerdőkkel rendelkező - államokból történt az ácsolatanyag behozatala. 1957-ben pl. az észak-mecseki szénmedencébe /tehát az akkori Tolna megyei bányákon kívül Szászvárra is/ a Szovjetunión kívül /amely akkor az importfa-behozatalból 64,2 %-kal részesedett/ az NDK, Csehszlovákia, Ausztria, Finnország, sőt Albánia is küldött puhafát. Azóta megváltozott a beszerzés területi strukturája, mert az 1970-es években jelentéktelen kivételtől eltekintve csak a Szovjetunióból hoznak be fenyőfát. Viszont a korszerű, acélból készülő TH gyűrűket és profilacélokat /melyből a bánya saját maga állít elő gyűrűket/ belföldről /Diósgyőrből/, míg az acéltámok közül

a Valent-félét Jugoszláviából, a Schranz-félét az NSzK-ból, az acél süveggerendát Lengyelországból, a hidraulikus bányatárat pedig a Thissen cégtől az NSzK-ból importálják /2., 3. ábra/. A tartósan kiépített szállítógátok burkolására használt bányaidomkő a kisaliforniai Beledről származik, bányapanellel pedig 1972-ig a komlói, azóta néhány távolabbi betonáru üzem látja el vizsgált bányáinkat. A legkevésbé hatékony biztosító anyagok közé tartozik a főtől lepergő kőzetdarabok felfogására szolgáló gépfonat, ami ugyancsak hazai termék, Bács-Kiskun megyéből szerzik be. Tulajdonképpen itt, a bányabiztonsági felszerelések között kell megemlítenünk a budapesti /BÖK/ gyártmányú bányász önműködő felszerelést, sőt a sujtólég-robbanás megelőzését szolgáló pilisvörösvári dolomit őrléményt is. A bányászatra jellemző, annak lényeges anyagi feltétele közé tartozó, a termeléssel és szállítással kapcsolatos anyagok, eszközök a következő helyekről érkeznek: robbanóanyagot a füzfői Nitrokémia, a hozzá szükséges bányagyutacsot Nagytétény, kisvasuti szint Diósgyőr, bányasínszeget Budapest és Szeged, szállító-hevedereket és gumitömlőket a szegedi gumigyár, sűrített levegő továbbítására szolgáló karimás csövet a csepeli csőgyár szállít. Sodronykötélből /köztte felvonókötélből/ a hazai gyártmányokon kívül japánt, olaszt, csehszlovákot, nyugatnémetet, szovjetet is használnak.

Az utóbbi években vásárolt kézi fejtőgépek, illetve gépi szerszámok a fejlett tőkés országokból érkeztek:

S = SÜVEGGERENDA, A = ACÉLTÁM, K = FELVONÓKÖTÉL, M = MAGNETIT, G = GOLYÚSCSAPÁGY, F = BÁNYAFA,
 SZ = FEJTŐGÉP, KÉZISZERSZÁM.

TURMAG furógép és BÖHLER préslégfejtő kalapács az NSzK-ból, az ATLAS-COPCO cég furókalapácsai és csavarbehajtói pedig Svédországból. A golyóscsapágy beszerzése hazai forrásokon /Diósgyőr, Debrecen/ kívül Csehszlovákiából, Szovjetunióból, NDK-ból, a tőkés államok közül pedig Svéd- és Olaszországból történt.

Kizárólag a szénosztályozóban /Komlón/ kerül felhasználásra a flotációs elkülönítésnél nélkülözhetetlen szovjet /kurszki/ magnetit vasérc és a fűzfői sedovan gelée.

A bányabeli építkezésekhez szükséges kavicsot Gyékényesről, a cementet 1974-ig Tatabányáról /60 %/, Beremendről /30 %/, Hejőcsabáról /7 %/ és Selypről /3 %/, 1974 óta kizárólag Beremendről a téglát pedig Görcsönyből, Sásdról, Mohácsról és kis tételben /másodosztályu pillértéglát/ Pest megyéből szerzik be.

Konkluzió: a szénbányák anyagbeszerzési forrásai területileg összehasonlíthatatlanul szórtaabbak, mint a szénértékesítés megoszlása /4. ábra/. Több tízezer cikket használnak fel a bányák, beszerzési forrásaik száma is néhány ezer. Ezek közül mi csak a legnagyobb tömegben felhasznált, a szénbányászatra legjobban jellemző anyagok beszerzésének forrásait mutatjuk be. Mint jellemzőt megemlíthetjük, hogy amíg a felhasznált főbb anyagok, eszközök és berendezések nagyobbik hányada külföldi eredetű, addig a szénnek 94 %-át mintegy 25 000 km²-nyi hazai területen értékesítik a bányák. Csupán az ismertetett néhány termék behozatala 13 külföldi államból /köztük olyan távoliból

is mint Japán/ történik. A fenyőfa kivételével a többi anyag és eszköz beszerzésénél a tőkés államok részese-
dése növekszik. A sokfelől érkező eszközök, gépek kar-
bantartása, alkatrész ellátása mindenütt, nyilván a bá-
nyáknál is körülményesebb. Közgazdászok elemző feladata
lehet e jelenség számszerű értékelése.

A hazai beszerzés forrásai jórészt adottak, alterna-
tívák hiányoznak /pl. kisvasuti sín, robbanóanyag, men-
tőkészülék, TH profielelem stb. vonatkozásában/. Ésszerű-
nek látszik a belföldi lombos fa beszerzési helyeinek
megválasztása is /5. ábra/. Ez annál is inkább fontos,
mert nemcsak a régebbi bányákban, de az ország legkor-
szerűbb aknáján, Zobákon is évente 13-15 ezer m³ ácsolat-
és béleelőanyagfát használnak fel /5. táblázat/. Semmi
esetre sem előnyös viszont a beton idomkő szállítása a
370 km-re fekvő Beledről. Pillanatnyilag ugyan kedvezőbb
beszerzési alternatíva nincs, mivel a számos baranyai,
somogyi és tolnai betonüzem nem tudja ezt a nagyfontos-
ságu építőanyagot szállítani. Helyes lenne, ha olyan szer-
ződést tudna kötni a bánya egy közelebbi betonüzemmel,
amely az olcsóbb beszerzést biztosítaná.

A szén értékesítésének területi megoszlása a következő-
képpen vázolható.

A bányákból kikerülő aknaszénnek 1 %-át illetményszén-
ként kapják meg a szénbányák dolgozói, 99 %-a két szénosz-
tályozóba kerül, ahol a következő termékeket különítik el:

a./ Komlón kokszszenet, kocka darabost, mosott kocka
darabost, mosott diót, rostált darát, mosott mogyorót, A-B

darát, C darát, porszenet /durva-kerámia iparnak/, finom porszenet, cyklon porszenet, szenes meddőt, összesen 12 fajtát.

b./ Szászváron csak daraszénét állítanak elő.

Mindkét osztályozóból, de különösen a komlóiból származó szénkészterméket - a pécsi mellett a legmegbecsültebb feketeszen lévén - mennyiségéhez képest /az ország összes széntermelésének 7,7 %-át adja a sásdi járás/ kiterjedt területen értékesítik. Az 1970-es évek első felében az ország 19 megyéjének mindegyikébe eljutott a komlói szén, míg a szászvári szenet csak négy megyében értékesítették. Két legnagyobb vásárolója Baranya és Fejér megye az összes eladott mennyiség majdnem 3/4 részéből részesedett, a főváros Pest megyével együtt kb. 1/6-át vette át, míg a többi megye részesedése /beleértve a szomszédos Somogyot és Tolnát is/ általában max. 0,5-3,0 % között mozgott. Ezt, a 4. ábrán részletezett értékesítési területi strukturát a következő tényezők alakították ki:

a./ Kohókokszt készítéséhez Magyarországon gyakorlatilag csupán a komlói szén bizonyos telepeiből nyerhető az egyetlen alkalmas alapanyag. Komló kiemelt fejlesztését az utóbbi 20 évben éppen ez a körülmény alapozta meg. Dunaujvárosi relációja ma is számottevő, az évente odaszállított 700-800 ezer tonna kokszszen a komlói bányák értékesítésének 1/3-át reprezentálja. Budapest gázgyártására és kohókokszt készítésére vesz át több mint 300 ezer tonna kokszszenet, Pécs pedig ugyanerre a célra ennek kb. az értékesített mennyiség 1/10-ét.

b./ A magas kalóriájú, erősen izzó porszenet, daraszenet, rostált daraszenet előszeretettel használja a téglaiipar, ezért a távolabb fekvő megyék /Csongrád, Békés, Zala/ téglagyáraiba is szállítanak, évenként összesen 90-100 ezer tonnát /4-5 %/.

c./ Aránylag elég egyenletes a megyénként szervezett TŰZÉP-ek mosott mogyoró, mosott diószén, részben rostált daraszén vásárlása, évenként összesen 70-80 ezer tonna.

d./ A MÁV évi átlagban mindössze 8 ezer tonnás mosott mogyorószén tételét főként a déldunántuli fűtőházak részéről igényelt szén teszi ki.

e./ A szenes meddőt teljes egészében, mintegy 200 000 t mennyiségben a pécsi hőerőműbe szállítják a 250000 t A-B darabszénnel együtt.

f./ Pécs veszi át brikettgyártásra Szászvár produkciójának átlag 85 %-át /130 000 t/, továbbá 12 000 t por- és ciklon porszenet azonos célra. A tatabányai brikettgyár is igényli a komlói porszenet /mint kalóriaerősítőt/ 22 000 t erejéig.

A fennmaradó mennyiség a legkülönbözőbb, jobbra ipari tevékenységet folytató vállalatoknál /beremendi cement-, paksi és kecskeméti konzerv-, mohácsi farostlemezzgyár/ talál vevőre.

Tulajdonképpen szállítási költségkimélys érdekében a távoli megyék üzemei részére drága fűtőanyag a komlói szén, de sok esetben sajátos fűtőberendezéseik nem nélkülözhetik e szénfajtákat /egyes kazánféleségek rostélyaihoz a

mecseki feketeszén a legideálisabb/, másutt meg a szénpiacon levő közelebbi kínálat hiánya miatt került sor itteni szénvételre. Általánosságban megállapítható, hogy a komlói szenet elsősorban a nagyfogyasztók /Dunai Vasmű, budapesti nagyüzemek/ igényeinek kielégítésére használják.

Az építőanyagipari ágazatok közül a kőbányászat Komlón koncentrálódik. A Dél-dunántuli Kőbánya V. itteni andezitbányája évenként 600 - 620 000 tonnás teljesítményével a nagyharsányi mészkőbánya után a DK-Dunántul második legnagyobb üzeme. /A jelenleg folyó rekonstrukció befejezése után kapacitása eléri az évi 800-900 ezer tonnát/. Termelési dimenziójának nagyságát mi sem bizonyítja jobban, mint-hogy már az 1970-es évek első felében a Baranyában fejtett kő 34-36 %-a innen kerül ki, az ország kőtermelésének pedig egymagában a 6-7 %-át szolgáltatja. Mélyépitési célokra a komlói andezitet nagy szilárdsága, kopás- és fagyállósága miatt előnyben részesítik a nagyharsányi mészkővel és az erdősmecseki gránittal szemben. A következő termékfajtákat állítják elő e bányában:

a./ Terméskövek /vizfelvétel maximum 3 %, törőszilárdság min. 1000 kg/cm²/.

Vizépitési terméskövek:

TA /kisebb méretű, 3-25 kg-os/,

TB /közepes méretű, 25-100 kg-os/.

Részüburkoló terméskő /TR/ válogatott, egyik, közelik felületű lapja 28-30 cm átmérőjű/.

Forgácskő /TF/ 3-15 cm átmérőjű.

Utalapkő /TU/ 3-30 kg-os.

b./ Zuzottkő. Egyszer tört és egyszer rostált, valamint kétszer tört és kétszer rostált termékek /nemeszuzalékok/.

Minimális nyomószilárdság 1500 kg/cm^2 .

Jelzés	Átmérő mm-ben	Felhasználás
Z	40-65	felépítményi zuzottkő vasutépítéshez
	20-40	fenntartási zuzottkő
	10-25	fenntartási zuzalék
	5-15	hengerlési zuzalék
NZ	12-22	nemeszuzalék
	5-12	nemeszuzalék
	0- 5	nemeszuzalék

A kőbánya termékeinek választékát a következő tényezők határozzák meg:

a./ A kőzetanyag petrográfiai sajátosságai /áttételesen a nyomószilárdságban, a gépi törésre való alkalmasságban nyilatkozik meg/;

b./ A gazdasági tényezők közül a legnagyobb mértékben az adott időszak termékigényét kell számításba venni. Jelenleg a terméskövek és építőkövek arányának csökkenése, a zuzottkő arányának növekedése figyelhető meg.

Mivel azonban a teljes kőtermelés évről-évre emelkedik, abszolút mennyiséget tekintve természetesen nincs visszaesés a termésköveknél sem. Ez a jelenség a mélyépítőipar /ut-, vasutépítés/ fokozottabb zuzottkő, ugyanakkor a magasépítő-ipar csökkenő terméskőfelhasználásával kapcsolatos. Utalapha egyre kevésbé alkalmaznak

nagyméretű terméskövet, a talajtömörítés, a helyi kötő-
melék alkalmazása az általános. Növekszik a betonutak
aránya, amelyekhez természetes kavics és zuzottkő ada-
lékanyagot használnak fel. Az üzemkapacitás mérete az
alkalmazható fejtésre és feldolgozásra kihat, ezáltal
sajátságos termékösszetételt hoz létre. Komló és Nagy-
harsány nagykapacitású bányáit csak gépesített termelés
mellett érdemes üzemeltetni, a nagytömegű követ feldol-
gozó zuzóberendezéssel olcsóbban tudják előállítani a
zuzalékot, mint a kisebb kapacitású üzemekben. Ezért ma-
gas /94,5 %/ a zuzottkő aránya Komlón.

Komló, ellentétben a mészkőre telepített nagyharsányi
bányával, inkább nagyobb szemű zuzottkő fajtákat állít
elő. /Ágyazati kavicsot a MÁV részére már csak eruptív
kőből, mint pl. az andezit, lehet szállítani./ Ugyanakkor
a finomabb szemnagyságú, kétszertört nemeszuzalékból /amely
betonépítéshez kiváló adalékanyag/ is háromszor többet
termel, mint az össztermelést tekintve nagyobb nagyhar-
sányi bánya. Komlón, összehasonlítva DK-Dunántul többi
kőbányájával, elsősorban a nagyméretű lefedés igénye, a
viszonylag sok meddő eltávolítása és a kőzet magas szil-
lárdsága általi fokozottabb fajlagos robbanóanyag szük-
séglet miatt kevésbé hatékony a termelés, alacsonyabb a
munka termelékenysége.

A kőbányászat a mélyművelésű szénbányászathoz viszo-
nyitva sajátos termelési technológiája következtében kül-
szini fejtéseihez összehasonlíthatatlanul kevesebb segéd-
anyagot használ fel /pl. nincs szükség ácsolatra és egyéb

váogatbiztosító anyagra/. Éppen ezért, a termelés során létrejövő jellegtelen beszerzési területi kapcsolatokkal jelen tanulmányunkban nem foglalkozunk. Annál karakterisztikusabbak viszont az értékesítés során létrejött területi kapcsolatok. Hazánk legnagyobb kőpiaca az Alföld. Terjedelménél fogva aszimmetrikussá alakította Komló kőpiacát, mivel a baranyai szigethegységek és a Dunántúli-Középhegység közötti, löszből, homokból és agyagból álló terület távolságának fele /40-50 km/ kisebb, mint a DK-Alföld távolsága /150-170 km/, amely egyforma messze van az Északi-Középhegységtől és Komlótól. Az is igaz, hogy Komló kőszállítása a Dunántúli-Középhegység és a Mecsek közötti távolság felező vonalától ÉNy-ra tovább terjed, ti. a Balaton DK felé jelenleg inkább szállítási retesz-ként viselkedik. Polgárdi köve mind ÉNy-Somogy és É-Tolna területén, mind a Duna-Tisza közén kisebb-nagyobb tételekben belefut a komlói kőbánya értékesítési körzetébe és gyakran szeli az innen érkező kőszállítmányokat. A komlói andezit felvevő piaca /10 megye/ szűkebb, mint Baranya többi nagy bányájé, ugyanis a komlói andezit a hazai többi előfordulásokkal összehasonlítva, nem válik ki sem minőségben, sem ritkaságával. Másrészt nem termel olyan speciális termékfajtákat, mint Nagyharsány, amely azok kizárólagos árusítása során országos méretű piacra tudott szert tenni.

Már a második világháborús szükségállapot, a gazdaságos szállítások teljes felbomlása idején mélyen az Alföldre betört a komlói utépitő kő /6. táblázat/. 1942-ben el-

érte a Dél-Tiszántult, sőt 1944-ben Nyiregyházára is szállítottak. Belvizi hajózásunk súlyos károkat szenvedett a háboru alatt. Csökkent a dunai és főként a tiszai szállítás szerepe. Az Északi-Középhegység kőbányáinak termékeit főként az első ötéves tervtől az északi iparvidéken és a fővárosban folyó mélyépítési munkálatok kötötték le. Ezeknek a körülményeknek és a közös fuvarkassza létrehozásának hatásaként nem volt akadálya annak, hogy a baranyai kőbányászat a háboru alatt ideiglenesen megszerzett délkelet-alföldi piacát megtartsa.

Az ötvenes évektől a centralizált tervgazdálkodás során az értéktörvény alig hatott a kőtermékek piacainak kialakulódásánál. Ugyanis a Minisztertanács 2224/71/1954.sz. rend letének megfelelően 1955. január 1-től minden kőbánya vállalat egy bizonyos összeggel hozzájárult a közös fuvarkassza kialakításához, majd a befolyt összegből finanszírozták a kőszállításokat 40 Ft/tonna átalánnyal. Lineáris programozással ugyan meghatározták az üzemek optimális piacterületeit és arra törekedtek, hogy a követ 130-150 km-nél messzebb ne szállítsák, de a gyakorlatban ennél sokkal távolabbra is fuvarozták. Ennek eredményeként megszűnt a szállítás költségdifferenciáló szerepe, függetlenítődött a kő eladási ára a szállítás hosszától.

Az értékesítési körzetek módosulásában figyelemre méltó szerepe volt az új gazdasági mechanizmus bevezetésének. A gazdaságirányítás új rendjére való áttérés során 1968. I. 1-vel megszűnt a közös fuvarkassza, a tényleges fuvar-

költség azóta már a vásárlót terheli. Ismét ártényezővé vált a kőtermékek amugy is magas fuvar költsége. Építőiparunk szállítási optimum vizsgálata során az országban sokfelé revideálták a beszerzési helyeket. A délföldi utépitő és utfenntartó vállalatok 1968-ban kőszükségletük tulnyomó részét már nem baranyai bányáktól szereztek be, hanem az Északi-Középhegység kőbányáival kötöttek szállítási szerződést /7. táblázat/. Hogy mennyivel előnyösebb jelenleg a Békés megyei piac Észak-Magyarországról való ellátása /nagy úteresztő képességű fővonalakon/ azt a következő, a jelenleg érvényes 1 tonnára vonatkozó fuvar költségek igazolják: Komló-Szeged viszonylatban 102 forint a fuvardij, viszont Szobról csak 84 forint. Mindhárom baranyai nagy kőbányánk, így a komlói is, lényegesen csökkentette a DK-Alföldre diszponált szállítását, lényegesen megnövekedett a termékfelvételtől a Baranyával szomszédos Somogy, Tolna és Bács megyék részesedése. Bár az 1967-es és 1968-as évek kőértékesítési körzetei is döntően eltérnek egymástól, meg kell jegyezni, hogy már az 1960-as évek közepétől megindult - hacsak nagyon szerény mértékben is - a piacok átalakulása.

Az 1970-es évek elején a nagy baranyai kőbányák ismét visszaszerezték a közös fuvarkassza eltörlésekor elvesztett alföldi piacuk egy részét, mivel az 1968 előtti vásárlók egy része - hozzászokva a nagyobb fuvar költségekhez - visszatért e bányák vevőkörébe. Az 1970-es évek első felében a nagyharsányi zuzottkővet kisebb tételekben ismét

szállítják a Dél-Tiszántulra /Szeged, Makó, Hódmező-
vásárhely, Tótkomlós, Mezőkovácsháza, Békéscsaba térsé-
gébe/, a mészkövet pedig Sarkad és Mezőhegyes cukorgyá-
raiba. Komlóról viszont továbbra sem futnak be ilyen cél-
ra a kőszállitmányok az Alföldre, legfeljebb Kecskemét
és Kiskunfélegyháza vonalát érik el. A Dunántulon Ny-ÉNy
felé nincs lényeges változás 1968 óta, továbbra is nagy-
jából a Keszühidegkut, Tamási, Kaposvár, Barcs vonaláig
jutnak el a nagyobb szállitmányok, és csak kisebb tété-
lek érik el a Balaton partját, főként Fonyód és Siófok
rendeltetéssel.

Komlón a kereslet és kínálat összhangja hosszú ideig
hiányzott néhány fontos kőterméknél. Nagyszemű zuzottkő-
ből felesleg volt, finomszemű /aszfaltut-burkolathoz szük-
séges/ némeszuzalékból pedig nem tudták a vevőket kielé-
gíteni. Ezért import előtörők alkalmazásával az utóbbi
években a legnagyobb átmérőjű frakciók egy részét fel-
apritják, zuzzák a keresett finomzuzaléokra.

A pécs-budapesti vasút helyi állomásától 3 km-re lévő
sásdi téglagyár termékeinek 1/4-e a nagyon keresett B
30-as falazó-blokk és csupán 1/4-e kisméretű téгла. E
szerencsés termékösszetétel és a járáson belüli értékesi-
tés mérsékelt lehetőségei /mindössze 10-12 % marad a já-
rásban/ együttesen vezettek a szélesebb piac kialakulásá-
hoz. Bár a megye többi járásaiba kétszer többet szállít
mint a sajátjába /pl. egyedül Pécs és környéke az összes
sásdi téгла 18-20 %-át használja fel/, az egész megyének,
Baranyának a részesedése így is viszonylag alacsony
/34-35 %/.

Sásd a szórt piacú gyárak közé tartozik, termékeit összesen 7 megye 21 járásában helyezi el. Legfontosabb extern piacterülete Tolna megye /25-27 %/, amelynek a bonyhádi kivételével minden járásába szállít, főként közuton, de ezen belül igen egyenetlen a terítés, pl. Szekszárd és járása egymaga 21-22 %-kal részesedik a gyár termeléséből. Jóval egyenletesebben oszlik meg a második helyen álló Bács megyébe szállított téglá /23-24 %/, mert még a legközelebb eső bajai járásba is csak 6-7 % jut. Bács-Kiskunba kizárólag vasuton fuvaroznak. A harmadik helyen álló Fejér megyén /13-14 %/ belül Székesfehérvár és járása a legnagyobb felvevő. Csak tized százalékban kifejezhető mennyiségek jutottak el Csongrád /Szeged/, Somogy /Kaposvár/ és Veszprém /Keszthely/ megyékbe.

A dombóvár-bátaszéki vasutvonal Mágocs-Alsómocsolád nevű állomásától 2 km-re fekvő alsómocsoládi téglagyárból a járás egyetlen nagyobb fogyasztóhelye vasuton csak nagy kerülővel érhető el, termékeinek csak 37-39 %-át veszi fel a járás. /Mágocs, Komló, Sásd, Magyarország, Egyházaskozár stb./ Mint Baranya É-i peremén lévő üzem, a megye más járaiba is viszonylag keveset szállít /Pécs, Bükksöd/, e miatt az egész megye csak 50 %-kal részesedik termeléséből. Kiszállítás elsősorban Fejér megyébe történik, ahová az össz szállítás több mint 1/4-e irányul, főként a sárbogárdi járásba, ezenkívül a dunaujvárosi és enyingi járásokba. Alsómocsolád másik jelentősebb piaca Tolna megye, mégpedig ezen belül a legtávolabb fekvő paksi járás

vezet az 5 érdekelt járás között. Harmadik külső piaca Bács-Kiskun megye, amelynek 6 járásába szállít, legtöb-
bet a bajaiba. Legtávolabbi állandó piaca a főváros, ma-
gasított téglát kisebb tételekben alkalmi vétel során
Somogyba /siófoki járásba/, Veszprém megyébe /Alsóórs/,
sőt néhány ezret Nógrád megye rétségi járásába is küld-
tek a vizsgált időszakban.

A gyár összesen 8 megye 21 járásába szállított, ezzel
piaca a baranyai téglagyáraké közül a legdiszpergáltabbak
közé tartozik.

Termékeinek nagyobb részét /56-57 %/ vasuton szállit-
ja a rendelőkhoz, különösen a távolabbra is eljutó maga-
sított téglá fuvarozásában jelentős /65-67 %/ a vasut sze-
repe.

A vagonba rakott téglá tulnyomó részét /39-40 %/ Fe-
jér megyébe irányítják; csaknem kizárólag e módon jut el
a téglá Bács megyébe is, míg a többi területre a teherau-
tós szállítás is gyakori.

A Beton és Vasbetonművek pécsi gyárának komlói Uzemé-
ben az 1970-es évek elejéig igen sokféle terméket /járda-
lapokat, kerítésoszlopokat, járdaszegélyköveket, lehor-
gonyzó lemezt, utépitési oszlopot, aknafedlapot, komplett
előregyártott gazdasági és hétvégi épületek /WOPA/ elemeit,
BH földémtálcát, bányapallót és bányajvelemet, valamint
szőlőoszlopot/ öntöttek formákba. Az 1973-ban végrehajtott
gyártmányszakosítás óta kizárólag univáz paneleket és un.
Y paneleket állítanak elő Komlón. A betonkészítéshez szük-

séges alapanyagok közül kavicsot korábban 1/4 részben dunai kotrásból /Dunaujváros, Baja, Uszód kirakóhelyek-ről/ 3/4 részben pedig Babócsáról szereztek be, jelenleg 80 %-át Adonyból, 20 %-át Gyékényesről szállítják, összesen évenként 8-9 000 m³ mennyiségben. Adalékanyagul korábban mind a helyi andezit bányából beszerzett zuzalékot, mind nagyharsányi mészkőzuzalékot használtak mintegy 7.000 tonna/év mennyiségben, jelenleg a panelekhez évenként mindössze 2.000 t nagyharsányi mészkőzuzalékra van szükség. Az üzem az évenként mintegy 3,5 ezer tonnás cementigényét kizárólag Beremendről elégíti ki. Értékesítési területe korábban termékfajtánként eltérő képet mutatott, de átlagot számítva is, a DK-Dunántul azon kevés betonüzeme közé tartozott, amelyek termékeinek többségét megyéjükön kívül értékesítették /6. ábra/. A profilszűkités óta az üzem a panelokat az ország egész területén értékesíti.

Az előzőekben tárgyalt iparágakkal szemben a gép-, elektrotechnikai- és fémtömegcikk-ipar, továbbá a könnyűipar szállítási kapcsolatai szinte felmérhetetlenül szer-teágazóak.

Butorgyártó Üzemeink a legalapvetőbb nyersanyagot, a fűrészelt faárut, furnért, faforgácslemezt és a farostlemezt Balatonszentgyörgyről, Szolnokról, Hárosról, Szombathelyről és Mohácsról szerzik be, összesen mintegy 900 m³ mennyiségben. Kárpitozott termékeikhez a szükséges butorszövetet Szombathelyről szállítják Komlóra. Mivel a

butoráru a súlyához képest nagy térfogatu, sok teret foglal el a zárt szállítóeszközökben /pl. vagonban/, szállítása költséges. Ezért mind a Carbon V. korábban gyártott szekrényei, asztalai, kárpitozott ülő- és fekvő-butorai /utóbbiak részesezése 97 %/ és a jelenlegi főterméke, a gyermekbutorok mind a kisebb sásdi és szászvári butorüzemek termékei jobbára a megyén belül és Tolna megye déli részén kerülnek értékesítésre.

Cipőgyártás a "Carbon" Vegyesipari V. keretében Komlón folyik, de 1971-től beindult egy-egy részlege Szalatnokon, Mágocson, Kisvaszaron, Geresdlakon is. Felsőbőr igényének mintegy 70 %-át Pécsről, a többi Simontornyáról elégíti ki, s DGV műanyagtalpat a martfui Tisza cipőgyárból, bélésanyagot pedig Győrből /műbörgyár/, sőt az NSZK-ból szerzi be. Amíg a késztermékeknek csupán 5 %-át exportálták, addig áruválaszték-bővítés miatt a komlói cipőket a megyénként szervezett készletező és viszonteladó nagykereskedelmi vállalatokon keresztül az egész országban vásárolták. A vállalat jól szervezett piackutatással és a minőség javításával mind jobban kiaknázza az előnyös export-lehetőségeket, jelenleg a cipőknek kb. 85 %-a hagyja el az országot. Legnagyobb külföldi vásárló a Szovjetunió és az NDK, amelyek /a bér munkával együtt/ az export 2/3-ából részeseznek, a tőkés export többnyire Angliába és Belgiumba irányul. A Carbon cipőgyártási kapacitásának rohamos növekedésére /öt év alatt megduplázódik/ az export fokozása adott lehetőséget.

Textilruházati konfekciót lényegében két üzemben gyártanak. A Carbon cikklis tája változatos: alsóruházati ter-

mékek, férfikabát, férfinadrág, férfi sportruházat, női kabát, női egyéb felsőruházati, fiú felsőruházati, leányka felsőruházati termék, munka- és védőruházat, konfekcionált ágynemű hagyja el a műhelyeket. Az 1970-ben leggyártott 634.000 db felsőruházati termékből a legmagasabb arányban /42 %/ a fiú felsőruházat részesedett, ezt követte a munka- és védőruha. 1975-ben a még mindig széles termékstruktúra első helyén a sport- és munkaruhafélék állnak. Éppen a gyártmányok sokfélesége vonja maga után az anyagbeszerzés szórtságát, hiszen csaknem minden jelentősebb kész textiliát előállító hazai gyártól vásárolnak gyapjú, pamut, len és műanyag alapanyagú szövet, féleségeket. Ezen belül számottevő mennyiségben érkezik /főként nyugati országokból/ textilanyag a bér munkában történő feldolgozás céljából. A konfekció termékeknek 1970-ben 80-85 %-a, 1975-ben már 90-95 %-a, kerül exportra. Az export 2/3-a tőkés relációju, Hollandiába, Libiába, Kuwaitba, Angliába, Franciaországba és Svájcba irányul. A szocialista országok közül a legjelentősebb tételeket Csehszlovákia és a Szovjetunió vásárolja. Nemcsak a járás, de az egész megye legnagyobb konfekcióipari létesítménye a "Május 1." Ruhagyár több mintegy 600 dolgozót foglalkoztató komlói Üzeme. A női ruhákat gyártó Üzem kapacitását korábban csaknem teljesen, jelenleg viszont csupán 20 %-ig a nyugati bér munka köti le.

Néhány kisebb műanyagipari Üzemet azzal a céllal hoztak létre az ÁFÉSZ-ek, hogy saját vállalkozásuk gazdaságosabbá tétele mellett hozzájáruljanak a női munkaerő

foglalkoztatásához. A komlói ÁFÉSZ PVC idomüzeme ugyan 60-62 féle cikket is készít, de fő gyártmánya, a házgyári szellőző révén vált ismertté, amit legnagyobb mennyiségben Debrecenbe szállít. A cég fóliaüzeme a nevét adó terméken kívül bevásárló szatyrokat, különféle zacskókat szállít - Borsod megye kivételével - a legkülönbözőbb helyekre. Alapanyaguk 90 %-a a Hungária Vegyiművekből, a többi a Metalloglobusból érkezik.

Ugyancsak két műanyagüzemet tart fenn a Sásdi ÁFÉSZ is. Baranyajenőn kisebb részben /az össztermelés 20 %-áig/ a mezőgazdaság részére fóliát, a legnagyobb mennyiségben azonban a legkülönbözőbb zacskókat, tasakokat, reklámfeliratú PVC és polietilén alapanyagú árudai füles zacskókat készítenek, sőt vállalják a kanadai exportra kerülő hévizi gyógyiszap fóliás csomagolását is /egy gyógyszeripari vállalat megbízásából/. Alapanyagot nemcsak az azt gyártó leninvárosi TVK-ból és a budafoki Hungária Műanyaggyártól, hanem félkész termékként a dombovári Műanyag KTSz-től is vásárolnak. Másik üzemük, a sásdi fröccsöntőde 5,8 literes kanná formájú PVC flakonokat készít a Budalakk nevű fővárosi festéküzem export termékei számára. A már festett és granulált import alapanyagot a Vegyipari Készletező Vállalat küldi Budapestről Sásdra.

A vas-, fém-, gép- és elektrotechnikai iparon belül hiányzik a profilt adó nagyüzem. Tulajdonképpen gépiparról a járással kapcsolatban nem is eshet szó, hiszen a mágocsi MEZŐGÉP, a Kutatófuró V., a Bm. Villamosipari és

Gépjavitó KTSz, a Bm. Szerelőipari és Szolgáltató V. komlói műhelyei tevékenységük alapján inkább gépjavitóknak minősülnek, kevés új terméket állítanak elő.

A fémipart egyedül a sásdi ÁFÉSZ vásárosdombói szinesfém /90 % aluminium és 10 % bronz/ öntődéje képviseli, amelyből a következő öntvényeket küldik a megrendelőknek az alábbi értékmegoszlásban:

Vásárló cég	Cikk	Százalékos megoszlás
Pécsi Vizmű	Tömitőgyűrű	5
Ganz Villamos-sági V.	Alkatrész villanymozdonyokhoz	10
MgTSz-ek	Meghajtó kerekek fűrészgépekhez, önitatórácsok	30
Erdőgazdaságok /AG-ok/ Lajtahansági, Pestmegyei stb./	Csapágyak, lendkerekek, stb.	35
Villanyszerelő vállalatok	Elosztók, aljzatok	20

Beolvasztható hulladékfémeket a TITÁN V. pécsi telepéről, a Metalloglobus csepeli telepéről és a Szovjetunióból vásárolnak.

Elektromosipari cikkek termelése 2 Üzemnek képezi profilját. Komlón a budapesti Elektroakusztikai KTSz Üzemében folyt az 1971 márciusi megszüntetéséig különféle lámpatestek és elektroakusztikai alkatrészek gyártása /szoros kooperációban a budapesti anyavállalattal/. Gyártmányait részben mint félkész termékeket, Budapesten állították

össze használati cikkeké, amelyeknek /pl. az asztali lámpáknak/ értékesítése az egész országban folyt. A Sásdi Építő KTSz "Kontakta" üzemében a szentesi anyavállalat által küldött félkész termékeken végeznek sajtolási, furási, összeszerelési munkát és ezeket - a technológiai folyamatban a késztermékhez most már közelebb álló szerelvényeket - visszaküldik Szentesre, ahol azok, mint kapcsolók és különféle elektromos cikkek, elnyerik végső kialakításukat.

Lakatosáru, - bizonyos értelemben fémtömegcikk - gyártási profilt adtak a Sásdi Építő KTSz szászvári üzemének, ahol elsősorban nyílászáró szerkezeteket /ajtókat, ablakokat/ állítanak össze vasból, de a VBKM részére szerelést és megmunkálást is vállalnak bér munkában. Lakatosáruik csaknem 3/4-ét Budapestre /a 43. sz. Áll. Építőipari V.-nak/, 1/4-ét Pécsre /Bm Építőipari V.-nak/ szállítják, és mindössze 5 %-át használják fel saját építkezéseikhez.

A mezőgazdasági- és élelmiszeripari üzemek /sütőipari, pálinkafőző, műjég, szikviz/ szállítási kapcsolatai mind a nyersanyagbeszerzés, mind a készáru értékesítés terén jóval rövidebb hatósugarúak. Mindössze a sásdi takarmánykeverő szállítási kapcsolata érdemel figyelmet. Ebben az üzemben a következő alapanyagokból a feltüntetett arányokban keverik a tápot:

Nyersanyag	Százalékos aránya	Beszerzési hely
Koncentrátum	20 %	importból
Szemestermény	60 %	a járásból, de a zab és rozs egy részét a járáson kívüli vidékekről
Halliszt, szója földi dió	20 %	importból

Sásdon évenként 2.000 - 2.400 vagon tápot kevernek, fele-fele arányban dercéset, ill. granuláltat. Bár a takarmánykeverő üzemeket járásokként létesítették, piac-területük - néhány speciális keverék kevesebb helyen történő előállítására miatt - nem korlátozódik kizárólag a járásra. Granulált tápot pl. a megyében Sásdon kívül csak Mohácson készítenek. Ebből azt a következtetést lehetne elméletileg levonni, hogy a megyét feloszthatjuk az ÉK-DNy irányu, a szállítási pályákhoz igazodó határ mentén elterülő két ellátási területre. Csakhogy a gyakorlatban e két üzem időszakonkénti leállása és az igények időbeli aránytalansága következtében szállítási rajonjuk erősen ölelkezik, szállításaik kölcsönösen mélyen befutnak az elméletileg kialakított szomszédos ellátási körzetekbe. Nyul- és hibrid pulykatápot a megyében kizárólag Sásdon kevernek.

I.5. Iparfejlesztés a IV. ötéves tervben

A már 1970-ben működő üzemek termelő kapacitásának lassu, fokozatos bővítésén kívül 1971-től új üzemek létesítésével, átprofilozással, sőt komlói és sásdi székelyhelyi vállalatok falusi üzemegységeinek életrehozásával ment végbe az iparfejlesztés. Az 1971 tavaszán szanált Elektroakusztika KTSz épületében a Városi Tanács és a Magyar Optikai Művek egyezségének eredményeképpen, ha 1971-ben még szolid méretekben is, de már megindult ismét a termelés. Az új, átlag 250-300 főt foglalkoztató MOM üzemben egyelőre a kevésbé képzett munkaerő telje-

sitményéhez igazodva olajfékek gyártására rendezkedtek be. A MOM ezt az Üzemet az országos számítástechnikai program megvalósításához szükséges berendezések néhányának előállítására szándékozik profilozni. Erre a fordulatra azonban csak akkor kerülhet sor, ha megfelelő számú forgácsoló szakmunkást sikerül kiképezni, ugyanis az új profil erősen forgácsolóigényes. A korábbi tervek szerint 1973-ban kellett volna megindulnia a számítógép-alkatrészek gyártásának 800 főnyi létszámmal, azonban 1975-ben ezek a termékek csupán 5 %-kal részesedtek az össztermelési értékből. Az utóbbi években már magában Komló városában is jelentkezett a munkaerőhiány. Ezért a Carbon V. úgy oldotta meg létszámfejlesztését, hogy a betanított munkát igénylő részlegek némelyikét falvakba telepítette át. Így kezdte meg 1971-ben a termelést két cipőfelsőrész üzem /egy 80 fős Szalatnokon és egy 120 főt foglalkoztató Mágocson/, továbbá 1972 ill. 1973-tól Geresdlakon /100 fős/ és Kisvaszaron /20 fős/ két kisebb fióküzem. - Megtörtént az andezitbánya rekonstrukciója, amelynek eredményeképpen a termelési kapacitás mintegy 1/3-al növekedett, és az össztermelésen belül magasabb lett a nagyon keresett finom zuzalék aránya.

Komlón a közelmúltban mindenképp az eddig elmaradt szolgáltatóipart szándékoztak fejleszteni. Azonban a IV. ötéves tervidőszakra /konkrétan 1972-73-ra/ betervezett szolgáltatóipari egységek jó része /AFIT, GELKA/ még nem készült el, megvalósításuk az V. ötéves tervben várható. A Patyolat gyorstisztító szalonját pedig

1973 helyett 1975-ben adták át. Ugyanakkor a IV. ötéves terv a VILLGÉP, szervizzel, egy fodrász és egy minőségi ruházati szalonnal gazdagította a várost. Az V. ötéves tervben megvalósítandó szolgáltatóipari egységek közé felvették a FÉNYSZÖV műtermet is.

II. Komló ipari Üzemeinek ingázási vonzaskörzete

Az iparosodott települések közül csupán Komlóra, a járás ipari centrumába ingáznak be nagyobb számban.

A város iparában foglalkoztatott dolgozóinak több mint egynegyede Baranya és Tolna megye öt járásának összesen 91 településéből jár be naponta az üzemekbe. E településeket a 7. ábrán /feltüntetve nagyságkategóriánként az ingázók számát/ jelöltük be. A bejáró ipari dolgozókat vonzó terület formáját tekintve K-Ny irányban valamivel hosszabb, mint É-D irányban, és nem alkalmazkodik a közigazgatási határokhoz.

Az ipari munkaerővonzás körzetének kiterjedését alapvetően a tömegközlekedési pályák hálózata és a maximum 1-1,5 órás menetidő alatt elérhető távolság határozza meg. Az utóbbi időkben az ingázás tűrhető határát a területtervezők a társadalmi-gazdasági adottságok alapján átlag 45 perces utazási időben állapítják meg /ZALA Gy. ex verbis/. Sem a légvonal-, sem a közuti távolság km számából önmagában nem következtethetünk arra, hogy bekapcsolódhat-e egy adott község lakossága az ingázásba vagy sem. Jónéhány település légvonalban Komlótól nem túl messze fekszik /Kisujbánya, Óbánya, Bános, Kovácsszénája, Tekeres, Husztót,

Varga, Mecsekrákos, stb./, mégsem járnak onnét Komló ipari üzemeibe dolgozni. Ma már a lassu, kevés községet érintő, vonatokat ritkán közlekedtető vasuti közlekedés részesedése az ingázók szállításából mindössze 13 %, döntő szerepe van viszont a szerződéses és a menetrendszerűen közlekedő autóbuszjáratoknak. Térkép-vázlatunkra tekintve azonnal látható az ingázók községeinek közlekedési pályákkal való szoros kapcsolata. A vasutat nagyobb mértékben csak a Godisa és Komló közötti, állomásokkal rendelkező községek bejárói veszik jelentősebb számban igénybe, és csak mérsékeltebb az ingázó forgalma a Dombóvár-Sásd közötti szakasznak. Az autóbuszjáratok közül a komló-magyaregregy-szászvár-nagymányok-bonyhádi, a komló-sásdi, a komló-mánfa-pécsi, a komló-hosszúhetényi bonyolítják le a legjelentősebb munkába járási forgalmat, de közvetlen buszjáratokkal elérhető még a sásdi járás zselicségi része /Gödre, Tormás stb./, a bonyhádi járás völgyégi és attól É-ra eső falucsoportja Tevelig bezárólag, sőt a mohácsi járás ÉNy-i csücske is Geresdlak és Szebény községekig. Az utóbbi települések /"bejáróhelyek"/ azonban már jóval távolabb fekszenek a 45 perces izokron vonalaknál.

Az egyes településekről ingázók száma nagyon eltérő képet mutat. Tizenkét község csak egy-egy, míg Pécs 240-250, Hosszúhetény 170-180, Magyarország 160-170, Magyaregregy 150-160, Magyarhertelend 120-130, Nagymányok 170-180, Sásd 140-150, Szászvár pedig ugyancsak 140-150 fővel járul hozzá Komló iparának munkaerőellátásához. Kétségtelen,

hogy az ingázók száma és lakóhelyük nagysága közötti némi összefüggés kimutatható, de ez a korreláció nem szoros. Sokkal inkább a helyi munkalehetőség és a munkaerőkinálat közötti aránytól, a helyi kereseti lehetőségektől függ, hogy mennyien keresnek munkát a bányavárosban. Komlón működnek a mecseki szénmedence legéletképesebb bányái, ezért az észak-mecseki aknák bezárása, a Pécs vidéki aknák termelésének csökkentése után /az 1960-as évek közepétől még Zobák akna szivó hatásával is kiegészülve/ gyarapodott az e vidékről bejárók száma. Pécsiek elsősorban a Komlóhoz közelebb eső meszesi és szabolcsi városrészekről, bányászkolóniákról utaznak be. Komló szénbányászata nemcsak az Észak-Mecsek korábbi bányászközségeinek /Nagymányok, Váralja, Hidas, részben Szászvár/, hanem az egykor ezek vonzáskörébe tartozó, az ottani bányák munkaerőellátásához hozzájáruló agrárfalvak ingázóinak nagy részét is átvette. Ezzel ugyan 30-40 km-rel nőtt meg a bányába járás utvonalának hossza, de a bányához és bányászkeresethez szokott teveliek, lengyeliek, závodiak, nagyvejkeiek, kisdorogiak stb. továbbra is vállalták a meghosszabbodott távolságu ingázást. Ugyancsak vállanak munkát Komlón azoknak a távoli községeknek a lakói is, amelyek kedvezőtlen természeti adottságaik miatt a mezőgazdaságból még a felszabadulás előtti időkben sem tudtak megélni. Ilyenek pl. a kőbányászati tradíciónak is örvendő Mórág, Geresd, Erdősmecske, Szébeny, Magyaregregy stb.

Magasabb kereseti lehetőségre elsősorban a szénbányászatban és még néhány nehézipari üzemben van mód. Ezért

a legkiterjedtebb vonzásköre is ezeknek az ágazatoknak van. Jóval szűkebb a könnyűipar által vonzott munkaerő ellátási övezet, amely azonban Ny felé aszimmetrikusan elnyulva csaknem egybeesik az átlaggal. A sásdi járás zselici részéből viszonylag későn indult meg a kiingázás, inkább csak Komló iparosodásának második fázisában, amikor a vidék mezőgazdaságának kollektivizálásával, a szénbányászat fejlesztésének megszüntetésével felszabaduló munkaerő foglalkoztatása a feldolgozó /tulnyomóan könnyű/ ipar fejlesztése előterébe került.

Komló ipari üzemei mint munkahelyek, az egyes községek lakossága szempontjából különböző jelentőségűek. A kiterjedt vonzásterületet /községeinek a várossal kialakult munkakapcsolata mélységének megfelelően/ három övezetre osztjuk:

a./ Belső övezetbe tartoznak azok a községek, amelyeknek lakói max. 20-30 perc alatt elérhetik a várost, annak munkahelyeire erősen ráutaltak és már jelenleg is aktív /dolgozó/ ipari népességük tulnyomó része /60-80 %-a/ bejár Komlóra. A közigazgatásilag Komlóhoz tartozó Mánfán és Zobák-pusztán kívül Magyarhertelend, Magyarszék, Mecsekpölske, Liget, Oroszló, Magyaregregy, Hosszuhetény alkotják a belső övezetet, szinte "alvó-falvak"-ként. Közülük Hosszuhetény az egyetlen olyan említésre méltó település, amelynek ipari dolgozói divergálva ingáznak, egy részük Pécsre is.

b./ A középső övezetbe azok a községek sorolhatók, amelyekből max. 1 órás utazással elérhetők a város ipari

munkahelyei. Az ingázókat vagy a helybeli munkalehetőségnek, vagy szakmai ismereteik helyi értékesítésének hiánya, a jobb komlói munkakörülmények kényszerítik kijárássra. Ide soroljuk Pécszet, Sásdot és környékét, az észak-mecseki bányavidéket és a Hegyhát Bikaltól D-re eső falvait.

c./ A külső öv nem alkot összefüggő övezetet, nyugaton a Palétól, illetve Felsőmindszenttől kezdődően néhány zselici község, DK-en és K-en a Geresd-mórággyi tönk. É-on a bonyhádi járás és a sásdi járás legészakibb települései tartoznak ide. Utóbbiból Dombóvárra is ingáznak. Ebből a külső övezetből már csak elég körülményesen lehet elérni Komlót, általában azoknak éri meg a bejárás, akik a "pendlizéssel" nagy keresethez jutnak, vagy saját járművel közlekednek.

III. Magánkisipar

Egy adott község, valamint esetleg a vele szomszédos falvak lakossága napi szükségleteinek főként szolgáltatás jellegű ellátása az ún. helyi ipar feladata. A sásdi járás, aprófalvas település-strukturája miatt, egyáltalán nem vonzó a szövetkezeti és tanácsi szektor számára helyi ipar telepítésére. Óvakodva a kis forgalom miatt várható ráfizetéstől, csupán néhány nagyobb községben hívtak életre kisipari részlegeket. A települések legtöbbszörében magánkisiparosokra vár a lakosság részére végzendő szolgáltatások ellátása. Kormányzatunk egyre jobban elismeri a kisipar

létjogosultságát, kiegészítő szerepét, különösen az aprófalvas vidékeken. Ennek eredményeként, annak ellenére, hogy a járás népessége az elvándorlás miatt folyamatosan csökken, a tanácsoktól egyre több kisiparos váltja ki a működési engedélyt. Az 1965. évi 315-tel szemben 1970-ben 437 privát kisiparos dolgozott a járásban. Számuk gyorsabban növekedett, mint a megyében, 1965-ben a megye kisiparosainak még csupán 10,1 %-a, 1970-ben viszont már 12,3 %-a jutott a járásra, de a lakossághoz viszonyítva még mindig kevesebben vannak, mint a megye többi vidékén. /A járás a megye lakosságának ugyanis 15,3 %-át teszi ki./

A néhány száz lakosu falvakban élő kisiparosok nagyobbik része azonban nem képes kizárólag ipari keresetből megélni, ezért többnyire mellékfoglalkozást vállalnak, sőt nem ritkán a borbély, cipőjavító, kovács stb. tevékenységet végzik mellékmunkában, mert a főkeresethez a szocialista szektorban jutnak. Az 1. ábrán bemutattuk a magánkisipar területi elhelyezkedését is. Megoszlásuk nemcsak területileg egyenetlen, de a községek lélekszámához viszonyítva is. Amíg több községben egyetlen ember sem képviseli a kisipart, az egyáltalán nem népes Egyházaskózáron 19-en, Vásárosdombón 15-en állnak a lakosság rendelkezésére.

1. táblázat

A sásdi járás részesedése Baranya megye szocialista iparából az energia-, vízfelhasználás és állóeszközök értéke alapján 1974-ben
/Baranya megye Statisztikai Évkönyve 1974. évi adatai alapján/

Szocialista ipar összesen

Terület	A felhaszn.vill. energia mennyi- sége 1000 kWó	A hajtóerő kW	Az összes álló- eszközök	Ebből az összes gépek, berende- zések	A friss víz felhasználás 1000 m ³
			bruttó értéke 1000 forint		
Sásdi járás	112.747	51.113	2.862.827	689.959	1.284
Baranya megye	489.705	446.930	18.384.249	7.067.930	18.062
Sásdi járás Baranya megye %-ában:	23,0	11,5	15,5	9,7	7,1
		Ebből tanácsi			
Sásdi járás	2.899	1.341	82.177	36.702	61
Baranya megye	7.645	6.028	426.188	191.151	305
Sásdi járás Baranya megye %-ában:	37,9	22,2	19,2	19,2	20,0

2. táblázat

A szocialista ipar szektorok szerinti megoszlásának
összehasonlító adatai 1974-ben.

/Baranya megye Statisztikai Évkönyve 1974. évi adatai alapján/

Terület	Minisztériumi	Tanácsi	A szövetkezetek és szöv. vállalatok	A mg-i termelő-szövetkezetek ipari közös vállalkozása	Minisztériumi	Tanácsi	A szövetkezetek
	iparvállalatok				vállalatok		
	s z á m a						
Sásdi járás	1	1	-	-	19	14	9
Baranya megye	19	13	15	1	132	112	118
Sásdi járás Baranya megye %-ában:	5,3	7,7	-	-	14,4	12,5	7,6

3. táblázat

Ágazati struktúra összehasonlító adatai a foglalkoztatottak
száma alapján
/1970-1974. évi átlag/

/Baranya megye Statisztikai Évkönyve 1970-1974. évi adatai
és vállalatoktól gyűjtött adatok/

Iparág	Sásdi járás		Baranya megye	
	fő	%	fő	%
Bányászat /szén	9.717	70,6	25.216	39,3
Energiatermelés	240	1,8	2.370	3,8
Építőanyagipar	650	4,7	4.828	7,5
Gép, elektro- technikai és fém- tömegcikkipar	816	5,9	4.089	6,4
Mezőgazdasági és élelmiszeripar	217	1,5	6.934	10,8
Könnyűipar	2.103	15,2	14.821	23,1
Szolgáltatóipar	48	0,3		
Egyéb ipar	-	-	5.795	9,1
	13.791	100,0	64.053	100,0

4. táblázat

A nők ipari foglalkoztatottsága a Sásdi járásban
/1970-1974. évi átlag/

/Baranya megye Statisztikai Évkönyve 1970-1974. évi adatai
és a vállalatoknál gyűjtött adatok alapján/

Iparág	Nők aránya az iparági foglalkoztatottakból	Egyes iparágak részesedése	
		Összes foglalkoztatottból	Foglalkoztatott nőkből
	%	%	%
Bányászat	15,5	70,6	27,7
Energiatermelés	22,5	1,8	1,5
Építőanyagipar	37,9	4,7	7,1
Gép-, elektrotechnikai és fémtömegcikk ipar	53,9	5,9	13,2
Könnnyűipar	77,5	15,2	47,3
Mezőgazdasági- és élelmiszeripar	42,7	1,5	2,6
Szolgáltatóipar	50,0	0,3	0,6
Ö s s z e s e n :	25,1	100,0	100,0

5. táblázat

Összes ácsolatfa-felhasználás
1970-1974. évi átlag

/Mecseki Szénbányák adatai/

Bánya	Összes ácsolat- fa-felhasználás m ³	Ebből		Bélelőanyag felhasználás fm
		Fenyő m ³	Lombos m ³	
Kossuth	18.274	5.116	3.700	2.572
Béta	20.102	8.276	7.693	1.308
Zobák	13.939	4.693	3.828	1.593
Komló:	52.315	18.085	15.221	5.473
Szászvár:	5.793	1.111	3.229	474

6. táblázat

A komlói kőbánya értékesítésének területi megoszlása
1941-ben

/Baranya megyei Levéltár Komlói Áll. Kőbánya dosszié/

Piacterület	A kő mennyisége	
	m ³	%
Pécs város	20.276	26,22
Bács megye	13.256	17,14
Baranya megye	11.200	14,53
Zala megye	4.133	5,35
Somogy megye	21.508	28,01
Tolna megye	6.283	8,14
Budapest	474	0,61
Ö s s z e s e n :	77.139	100,00

7. táblázat

Baranya legnagyobb kőbányáinak piacterülete
/a megyék százalékos részesedése/

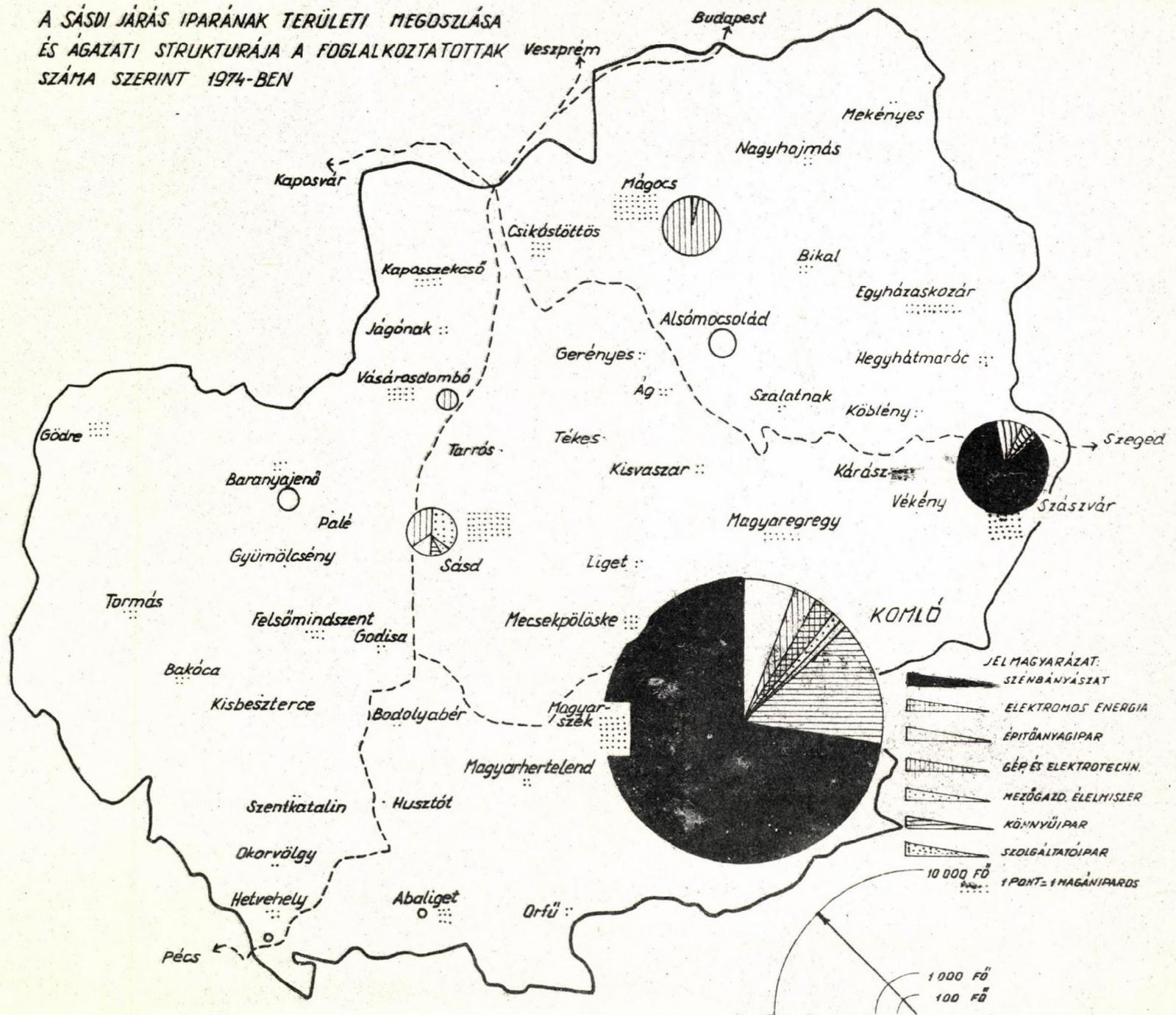
/A Déldunántuli Kőbánya V. Értékesítési Osztályán gyűjtött
adatok/

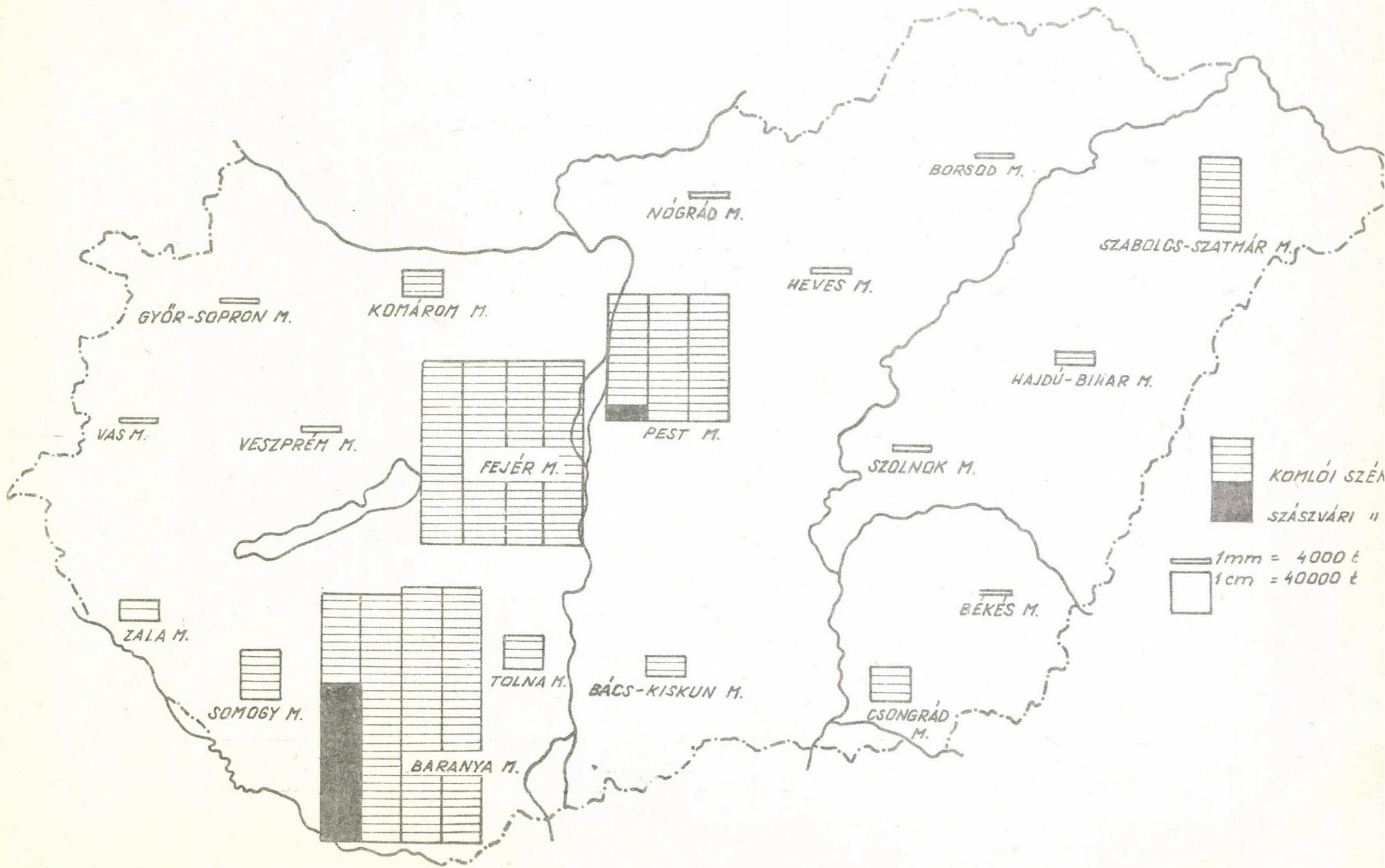
Piacterület /megyék/	K ő b á n y á k								
	Komló			Nagyharsány			Erdősmecke		
	1967 %	1968 %	1974 %	1967 %	1968 %	1974 %	1967 %	1968 %	1974 %
Baranya	51,13	41,02	49,62	14,91	27,14	25,23	40,64	19,72	36,40
Somogy	10,09	17,94	18,10	8,97	14,09	13,91	2,87	4,56	34,10
Tolna	15,17	21,77	20,71	5,78	15,34	13,82	16,15	28,85	16,80
Bács-Kiskun	13,99	13,87	11,03	8,27	11,65	10,73	22,04	46,57	12,70
Békés	0,05	-	-	16,98	1,08	8,42	14,80	-	-
Csongrád	1,25	0,22	0,54	22,14	0,38	10,24	1,55	-	-
Fejér	3,73	4,40	-	15,27	12,30	13,68	0,35	0,30	-
Zala	0,04	0,78	-	1,31	1,77	1,56	-	-	-
Budapest /főváros/	4,11	-	-	3,49	0,03	0,11	0,01	-	-
Pest	0,39	-	-	0,65	6,13	1,90	-	-	-
Szolnok	-	-	-	0,65	-	-	-	-	-
Győr-Sopron	-	-	-	1,54	7,64	2,30	-	-	-
Komárom	-	-	-	0,01	-	-	1,59	-	-
Veszprém	-	-	-	0,03	-	-	-	-	-
Vas	-	-	-	-	2,45	-	-	-	-
Nógrád	0,05	-	-	-	-	-	-	-	-

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra: A sásdi járás iparának területi megoszlása és ágazati struktúrája a foglalkoztatottak száma szerint az 1970-75 évek átlagában.
2. ábra: A komlói és szászvári szénbányák belföldi /segéd/anyag beszerzési helyei. 1=TH elem; 2=csille-sin; 3=bányamentő készülék; 4=golyóscsapágy; 5=dolomit; 6=cement; 7=betonidomkő; 8=sodronykötél; 9=robbanóanyag; 10=betonkavics; 11=gépi fonat; 12=tégla; 13=acélcső; 14=gyutacs; 15=gumi szállítószalag. gumitömlő.
3. ábra: A komlói és szászvári szénbányák külföldi /segéd/anyag beszerzési helyei.
4. ábra: A komlói és szászvári szén értékesítésének területi megoszlása megyénként.
5. ábra: A komlói és szászvári szénbányák hazai bányafa beszerzésének területi megoszlása megyénként.
6. ábra: A komlói betonelem-üzem értékesítési területe járásonként 1969-ben. Az értékesített termékek: A=járdalap, járdaszegélykő; B=WOPA /mezőgazdasági épület/ elem; C=kerítés- és szőlőoszlop. A piacok jelentőségük szerint: 1=jelentéktelen; 2=kis jelentőségű; 3=közepes jelentőségű; 4=nagy jelentőségű; 5=kiemelkedő jelentőségű piac.
7. ábra: Komló ipari üzemeinek ingázási körzete 1971-ben.

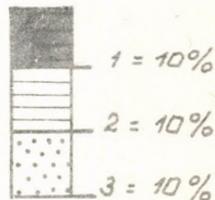
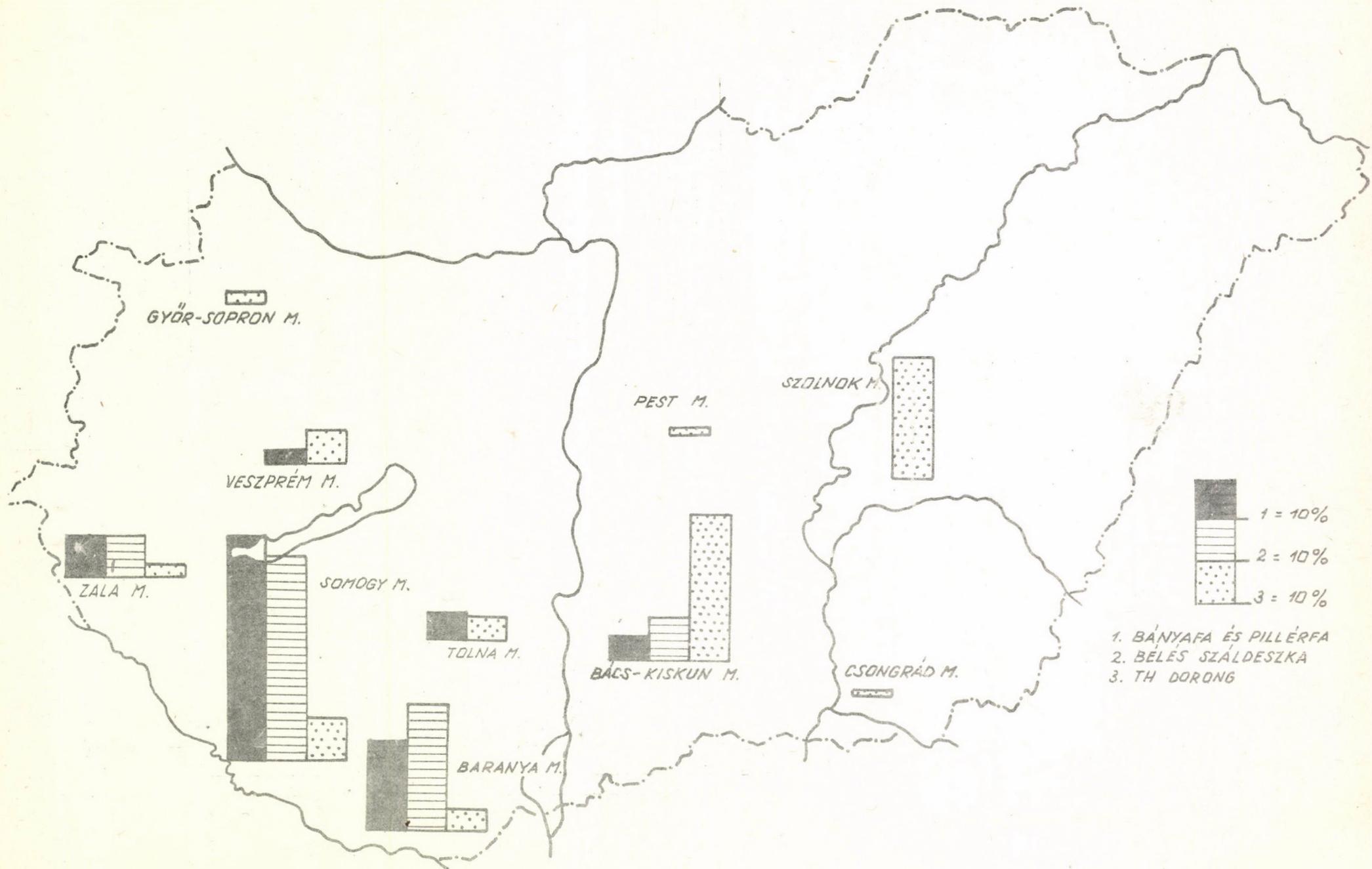
A SÁSDI JÁRÁS IPARÁNAK TERÜLETI MEGOSZLÁSA
ÉS ÁGAZATI STRUKTURÁJA A FOGLALKOZTATOTTAK
SZÁMA SZERINT 1974-BEN

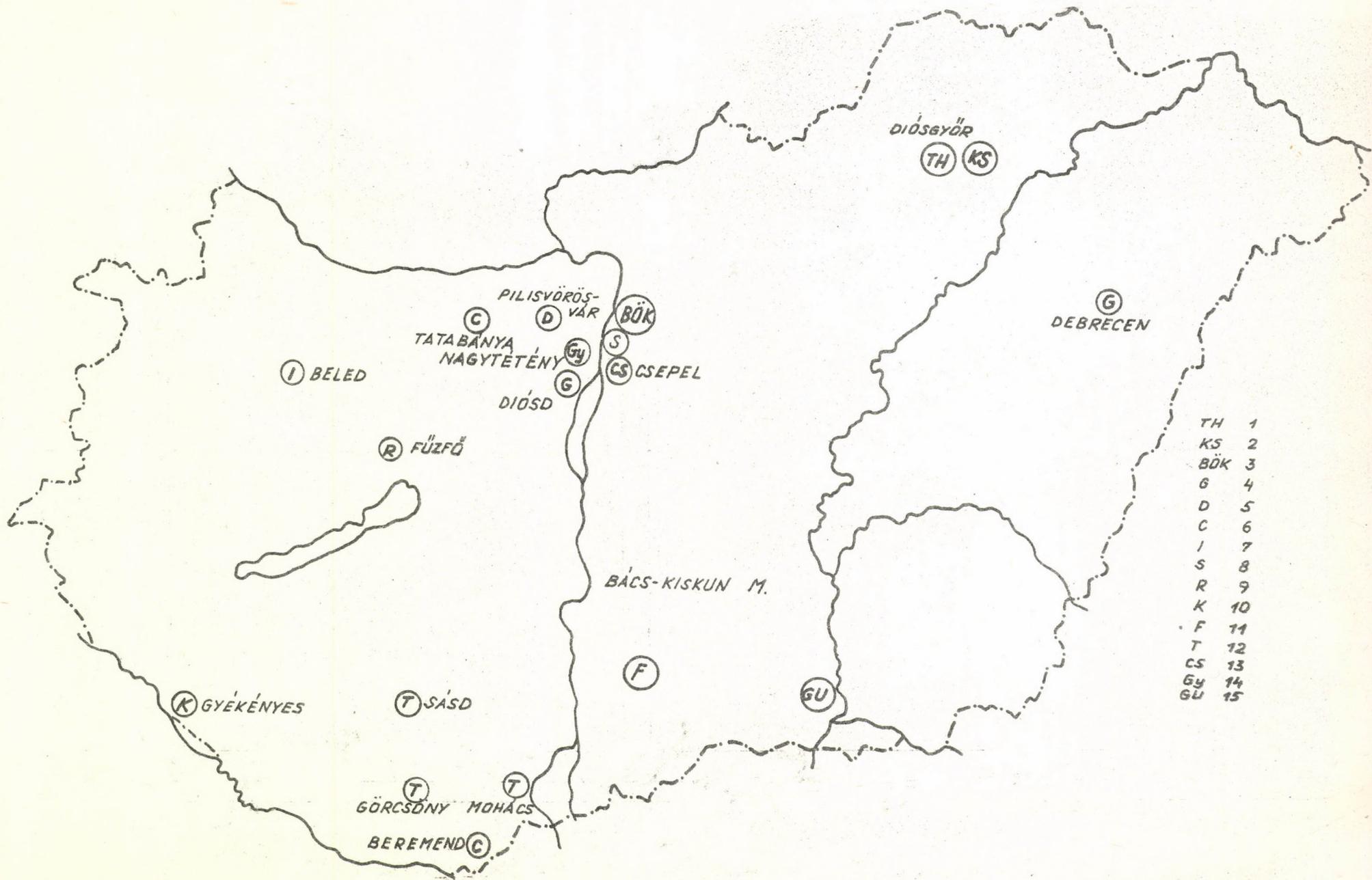

 KOMLÓI SZÉN
 SZÁSZVÁRI "

 1mm = 4000 t
 1cm = 40000 t

1. BANYAFA ÉS PILLÉRFÁ
2. BÉLES SZÁLDESZKA
3. TH DORONG

TH	1
KS	2
BÖK	3
G	4
D	5
C	6
I	7
S	8
R	9
K	10
F	11
T	12
CS	13
Gy	14
GU	15

LIBRARY
Particulars 4587/19 76 SL

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

